משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר מועד

לחם שמים על משנה שבת

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה שבת

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-שבת/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 7
משנה ג 8
משנה ד 9
משנה ה 10
משנה ו 10
משנה ז 10
משנה ט 10
משנה יא 10
פרק ב 11
משנה ב 11
פרק ג 11
משנה ה 11
פרק ד 11
משנה א 11
משנה ג 12
משנה ה 12
פרק ה 12
משנה ד 12
פרק ו 13
משנה א 13
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 13
משנה ה 14
משנה ח 16
משנה ט 16
פרק ז 16
משנה ב 16
משנה ג 18
משנה ד 19
פרק ח 19
משנה ב 19
משנה ג 20
משנה ז 21
פרק ט 22
משנה א 22
משנה ה 23
משנה ו 23
פרק י 23
משנה א 23
משנה ג 24
משנה ד 24
משנה ה 24
משנה ו 25
פרק יא 26
משנה א 26
משנה ג 26
משנה ד 26
משנה ו 27
פרק יב 27
משנה ב 27
משנה ג 28
משנה ה 28
פרק יג 29
משנה א 29
משנה ג 29
משנה ה 30
משנה ז 30
פרק יד 32
משנה א 32

משנה ג 34
משנה ד 34
פרק טו 35
משנה ב 35
משנה ג 35
משנה ז 35
פרק טז 36
משנה ז 36
משנה ח 36
פרק יח 36
משנה א 36
משנה ב 38
משנה ג 39
פרק יט 40
משנה א 40
משנה ג 41
משנה ד 41
משנה ה 43
משנה ו 43
פרק כ 44
משנה ג 44
פרק כא 45
משנה ב 45
משנה ג 45
פרק כב 45
משנה א 45
משנה ג 45
משנה ד 46
משנה ה 46
פרק כג 47
משנה א 47
משנה ב 48
משנה ג 50
משנה ה 50
פרק כד 50
משנה א 50
משנה ב 52
משנה ג 52
משנה ד 52
משנה ה 53

פרק א

משנה א

פשט העני את ידו. פי' הרע"ב ובתוכה קופה או סל עכ"ל:

יש להתרעם על פירוש זה שמתנגד למסקנת הגמרא. דהא הכי הוה ס"ד לאוקמי מתני' בטרסקל שבידו. ודחינן לה ומסקינן אלא ידו של אדם חשובה לו כד' אמות. ולא סגי בלא"ה כדאיתא בגמרא (ד"ה ע"א) ע"ש וכדמפרש נמי איהו גופיה בסמוך. והתימה ממחילת התי"ט. גם הרמב"ם ז"ל בפירושו לא זכר אלא מסקנת הגמרא הנז'. ומ"ש הר"מ דנקט עני לשון קצרה. אע"פ שבהתחלה אינו מקצר כלום. באומרו כיצד העני עומד מבחוץ. מ"מ אח"כ כשבא לפרש פשט העני את ידו הרי הספיק לו זכרון העני בלבד במקום ד' תיבות שהי' צריך לומר פשט האדם העומד ברשות הרבים וק"ל וכן ביארו בתי"ט:

ובעל הבית פטור. פירוש הרע"ב ומותר גמור. לשון התי"ט ומסיק הר"ן דמצד איסור שבת כו' ולא דייקינן השתא באיסור דלפני עיור לא תתן מכשול עכ"ל. וכן הם דברי הרא"ש:

ואיכא למידק דא"ה מאי פריך תלמודא ומי איכא בכולי שבת פטור ומותר [ד' ג' ע"א]. והאמר שמואל כל פטורי דשבת וכו' ומאי קושיא הני תלת מותרין לגמרי. לאפוקי הא דאסו' משום לפני עיור לא תתן מכשול משו"ה לא קחשיב לה. וי"ל דשמואל נמי לא אירי אלא מפטורי דשבת כדקאמר בהדיא:

שניהם פטורים. שלא עשה שום אחד מהם מלאכה שלמה אבל אסורים לעשות כן שמא כו' עכ"ל הרע"ב:

מיהא לכ"ע מדאורייתא לא מיתסר משום חצי שיעור. דטעמא דחצי שיעור אסור מן התורה. משום דחזי לאצטרופי שאם אכל חצי זית חלב. ראוי להצטרף כשיחזור ויאכל חצי זית אחר ונמצא בא לידי איסור. (עיין ריש בתרא דיומא [ד' ע"ד ע"א]) אבל כאן משנעשית המלאכה ע"י שנים שכל א' עשה חציה זה עקר וזה הניח. שוב אין העקירה ראויה להצטרף לאיסור וכ"ש ההנחה. משו"ה אפילו לכתחילה הוי שרי. אי לאו משום גזירה דילמא אתו למיעבד מלאכה שלמה:

ובהכי מיתרצא נמי הא דקשיא היכי שרו רבנן לאעבורי פחות מד"א במקום הצורך כמו בריש בתרא דשבת [ד' קנ"ג ע"ב] ודעירובין [ד' צ"ז ע"א] ולא חשו לחצי איסור דאסור מ"ה והא ודאי שבישתא היא מה"ט דאמרן. דכיון דעביד מיד הנחה תוך ד"א תו לא חזי לאצטרופי. (דאמר מר תוך ד' עמד לפוש פטור) וליכא איסורא כלל. אלא משום גזרה

דרבנן בלחוד. וזה ברור אע"פ שגדול אחד מדור שלפנינו הקשה קושיא זו ונדחק בה בלי צורך:

אמנם עדיין לא נתיישב לי היטב דבר זה במשנתנו דמכל מקום עקירה לחוד תאסר דבר תורה. דהא חזיא לאצטרופי למיעבד עמה הנחה דהו"ל איסור שלם. ואי משום דתרווייהו עבדי לה. הא קמא מעיקרא איסורא קעבד. ואטו משום דאתעבידא נמי הנחה ע"י אחר לשתרי. ואע"ג דודאי ליכא למימר דתיתסר עקירה שבפנים גרידא. דמאי קעביד הלא אינו אלא מטלטל בביתו. מ"מ אותו הפושט ידו עם החפץ ומוציאה ומכניסה שהרי הוציא מרשות רשות. וכמעט שגמר המלאכה. ולא חיסר אלא מקצתה. להוי כחצי שיעור וליתסר מ"ה. דהא חזי לאצטרופי ע"י הנחה:

לכן נ"ל דהא ודאי אסור מ"ה. אליבא דמ"ד חצי שיעור אסור מ"ה. והמפרשים שאמרו כאן שאסורים לעשות כן מדבריהם שלא בדיוק הוא. דאליבא דמ"ד חצי שיעור אינו אלא מדבריהם אמרו כן. ועוד כיון דהנחה ודאי לא חזיא לאצטרופי לעולם. וכן עקירה דפנים כל שלא עשאה בהוצאה לא שייכא בחצי שיעור. ולא קמיירי מנה הכא. נקטו מילתא פסיקתא איסורא דדבריהם דאפילו בהנחה נמי גזרו. אבל מ"מ יותר נ"ל לפרש אסורי דמשנתנו באיסור של תורה. ואליבא דמ"ד חצי שיעור אסור מד"ת. דכוותיה קיי"ל. והיינו דשנינן דלא קחשיב אלא פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת. ומאי שנא הני דווקא. אלא דבאיסורא דאורייתא קמיירי בדרבנן לא קמיירי. ודאתו לידי חיוב חטאת. איסורן מד"ת מהאי טעמא ומסייעא ליה לפי' ריב"א שכתבו התוספות והועתק בתי"ט ודוק:

משנה לחם

יציאות עתי"ט מ"ש בשם התו'. מ"ט פתח בהוצאה. **והנה** אמת נכון הדבר דסדורא דערב שבת נקיט תנא ואתא. והוה ליה למימר בה מרגניתא. דהוצאה גופה שייכא בע"ש נמי. דקמ"ל אפילו התחיל להוציא מבעוד יום. אסור לעשות הנחה בשבת. אע"ג דלא הויא אלא פלגא דמלאכה בשבת. אסור (כמו בזה עקר וזה הניח. דמאי שנא. ואתחלתא דהוצאה בע"ש הוא. אפ"ה אסור) וכדאיתא בגמרא (ד"ג) לענין הושטה מבע"י. שאסור אף להחזירה משחשכה. ורמזה רבי במתניתין נמי.

משנה לחם

בלח"ש עכ"ל. **פשוט** דלאו דווקא סל. דהא אף על הוצאת מחט חייבין. אלא נראה אורחא דמילתא נקט (כמ"ש תי"ט) מכל מקום מצאה הקפידא מקום ללון. דהא איכא למטעי. ולמימר דמשו"ה נקיט סל. דהיינו טרסקל. כדי שיהא בו מקום ד' על ד' (כסתם סל ודאי) שתהא חשובה עקירה. מה שנותן ממנו לתוך ידו של בעל הבית. או מה שנוטל מתוך ידו של בעה"ב. ונותן לתוך הסל. דאל"ה. הוה ליה למנקט לשון קצר. ובתוכה כלי. שהכל בכלל. וכל שהו במשמע. לפיכך בודאי לא נמלט מן התרעומת. וכל המוסיף בלשון רבו. אינו אלא גורע יש כו'.

משנה ב

מפסיקין לק"ש ז"ל התי"ט הא דכתב הרע"ב דאתאן לד"ת כו' וכי היכי דמד"ת מפסיקין לק"ש משום דמדאורייתא היא כ"ש דמכל הני דלעיל מפסיקין ואפילו כי איכא שהות הואיל והתחיל באיסור עכ"ל:

וזה קצת שלא בדיוק שהיאך יאמר דמהני דלעיל הכי נמי דמפסיקין הואיל והתחיל באיסור והא לעיל טפי משמע דמיירי בהתחילו בהיתר. ואע"ג דהר"ן הוכיח שאפי' התחילו באיסור (ובכלל זה אפי' שהגיע זמן המנחה כבר) אין מפסיקין לתפלה כשיש שהות. מ"מ לשון המשנה משמעו ודאי בהתחילו בהיתר:

ומשום דקבעי למתני ברישא לא יכנס. דקמ"ל אפי' סמוך למנחה לא. מסיק נמי לדינא דהפסקה בהני. אף על גב דלאו דווקא הוא דבאמת ה"ה להתחילו באיסור. וא"כ מ"מ אין נכון לומר דמכל הני דלעיל מפסיקין הואיל והתחיל באיסור כאילו כך היא שנויה לעין. והא איפכא הוא דמהא לא קמיירי בכל הני דלעי'. אלא מכללא דסוגיא דתלמוד' (בדוכת' אחרינא) אתמר. (וגם זה אינו מוכרח בסוגיא דהכא) והכי איבעי ליה למימר דמכל הני דלעיל מפסיקין כו' כשהתחיל באיסור. ועיין עוד לקמן מ"ש בזה:

ואין מפסיקין לתפלה. כתב הרע"ב דאנו שאין תורתנו אומנותנו מפסיקין וא"ת וכי גרע ת"ת שלנו מאומנות דאמרינן בהו לעיל שאם התחילו אין מפסיקין וא"ל וכו' אלא תריץ כדכתב הר"ן בשם בעל המאור דאין מפסיקין דרישא בדאיכא שהות כו' עכ"ל התי"ט:

ואיכא למידק אהאי פרושא לפום מאי דכתב הרב לעיל ג"כ בשם הר"ן דלק"ש מפסיקין אפילו כי איכא שהות. ורישא מוקים לה בהתחילו באיסור נמי אין מפסיקין לתפלה. א"כ מאי דוחקיה לשנויי הך דלעיל בדאיכא שהות והכא בליכא. לוקי אידי ואידי בדאיכא שהות. ורישא תיתי כפשטיה דמיירי בהתחיל בהיתר דהיינו סמוך למנחה כדאיתא. (ואי נמי הא נמי התחיל באיסור מיקרי מיירי בדאתחיל מקמי הכי). ואשמעינן דאע"ג דלא יתחיל אפ"ה אם התחיל לא יפסיק. והדר קמ"ל בסיפא רבותא דבק"ש כה"ג אפילו כבר התחיל ובהיתר. מ"מ יפסיק ואע"ג שיש שהות. והדר תני בבא יתירא. ואין מפסיקין לתפלה אפילו התחיל באיסור כשעדיין יש שהות. ואם כן למאי צריך לשנויא דת"ת ומנ"ל דחברים אין פוסקים לתפלה אפי' אין שהות:

לכן יראה לי דהנך תירוצי לא שייכן להדדי וסוגיי נינהו ולא אהדדי אתמרו. אלא מאן דמתרץ לה הכא בחברים. לא ס"ל כההיא סוגיא דסוכה דלא מפלגא בין התחיל בהיתר להתחיל באיסור. אלא ודאי שני ליה ומוקי לרישא דמתני' כפשטה כדאמרן. דאין לך אלא כמו שאמרו דאם התחילו סמוך למנחה או קודם לכן בהיתר הוא דאין מפסיקין

לתפלה. אבל התחילו באיסור אפילו לתפלה דרבנן מפסיקין. משו"ה קשיא ליה למאי תו תני ליה סיפא ואין מפסיקין. דלא סא"ד לפלוגי בין דאוריית' לדרבנן בעבר והתחיל באיסור וכ"ש אי מיירי נמי בדליכא שהות. ואף התרצן מודה לו בכך. ולא נצרכה אלא לחברים דמפסיקין לק"ש כשזמנה עוברת. ולתפלה אין מפסיקין אפילו כשזמנה עוברת. כיון דאינה אלא מדרבנן. אין חייבין בה ת"ח שתורתן אומנותן. הא מיהא שאר אינשי דמיחייבי בה כק"ש דמיא להו. וצריך להפסיק לה אם התחיל באיסור. אע"פ שיש שהות עדיין. שלא אמרו שלא להפסיק אלא בהתחילו בהיתר (והוכחת בעה"מ שכתב הר"ן בשמו דמוקי למתני' אפי' בדליכא שהות דאל"ה אטו אסור ללמוד לפני התפלה צ"ע. דאיכא למימר ודאי מכי מטא זמן תפלה אסור ללמוד דילמא מימשכא שמעתיה כדחיישינן בכל הני דמתני'. אלא זמן תורה לחוד: ועי"ל על שטתו של בעה"מ ואין להאריך):

איברא ההיא סוגיא דסוכה [ד' ל"ח ע"א] דלא מפלגא בין התחיל בהיתר או באיסור. קשיא לכאורה מנ"ל דבחד מחיתא הוא. דילמא דווקא הוא כדאמרן ולק"מ. וצ"ל נמי דממשנה יתירא שמע לה. ומפרשא אין מפסיקין קמא לאו דווקא בהתחילו בהיתר. אלא ה"ה להתחילו באיסור דלא נקטיה אלא משום לא יכנס דרישא. והיינו משום דקשיא ליה נמי בבא דסיפא דלא אצטריך. דהא תני לה רישא אין מפסיקין. ולא מסיק אדעתיה לאוקמה בחברים. אלא משני בגוונא אחרינא דרישא מירי בהתחיל בהיתר. ואשמעינן תו אפי' בהתחיל באיסור אין מפסיקין. אע"ג דלק"ש מפסיקין בהתחיל באיסור אע"פ שיש שהות. לתפלה לא כל שיש שהות עדיין. ולא צריך כלל לשינוייא דחברים כנלע"ד עיקר. ולפ"ז מ"ש הרבתי"ט ואין לתרץ יש ויש לתרץ כן באמת:

משנה לחם

שם סוף פיסקא בזה. **והא** דחברים מפסיקים לק"ש. נראה דאינו אלא לפסוק ראשון בלבד. כק"ש דרבי יהודה הנשיא. **איברא** הרא"ש פה"ק. לא משמע ליה הכי. **וצ"ע** מנליה דתקשי ליה. עב"י ס"פ.

משנה ג

משנה לחם

לא יצא החייט קשיא לי טובא. אפילו אליבא דאביי. דגזרינן הכא גזרה לגזרה. מ"ט לתסר. הא אפילו אשתלי ונפק ביה משחשכה. לא מיחייב. דהא עקר ליה מבע"י. ותו לא קמיחייב אהנחה דמשחשכה. אלא א"כ עמד לפוש משחשכה (ועיין גמרא דה"ב. ועמ"ש בס"ד ברישׂ בתרא דמכילתין) כ"ש דלא ניחא אליבא דרבא. דלא גזר גזרה לגזרה. וכוותיה קיי"ל. והכי פריש נמי רע"ב. **וראיתי** בתוספות שכתבו. וז"ל אליבא דרבא. אין לפרש שמא ישכח המחט. דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא. כדאמרינן הכיר בה ושכחה. לענין שבת פטור כו'. **ולא** הבינותי זה. התם בנפלה איירי. דלאו מלאכה היא. ולגבי

שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה. איברא כי אפקה משחשכה. מלאכה היא. אלא שלא היתה עקירה בחיוב. אם לא כשעמד לפוש משחשכה. וכה"ג ודאי מלאכה גמורה היא. כי שכח והוציא. אלא דאכתי ליכא טעמא למגזר עלה כדאמרן. משו"ה במאי דניחא להו לתוספות. לא ידענא אמאי ניחותא.

משנה לחם

החייט נקרא כך על מלאכת תפירתו בחוט. וכן נקרא כלי מלאכתו מחט. אף אם אינם משורש אחד. כי חוט וחייט. מנחי עי"ן הם. ומחט הוה במשקל מפל. מסב קלע. חורש מצל. או יהא כולו פתוח (כמו שהיא רגילה קריאתו בפי הכל) בפלס כמשק גבים. ואמנם מוצאו מהארמית. ויתפרו עלה תאנה. ת"א וחטיטו.

משנה לחם

הלבלר שני למדי"ן מספרן ששים. והבי"ת מתחלפת בפ"א ששניהם ממוצא אחד. וייחד שם זה לכותב ספרים.

משנה לחם

יפלה מהכבד. על דרך התרגום. ובערת ותפלה. בערתי. פליתי. ובטעות רגילין לקרות יפלה ע"ד העברי. שהוא מהנוסף. כי הוא לשון הבדלה. אשר יפלה ה'.

משנה ד

וי"ח דברים. כתב הרע"ב והגזרה הט' כלים שנטמאו במשקין שנטמאו בשרץ. עמ"ש בס"ד רפ"ח דברכות:

ומ"ש בתי"ט לשטת התו' והראב"ד דס"ל משקין הבאין מחמת ידים נמי מטמו כלים. א"כ בגזרה הח' דאוכלין יהיו נטמאין מהמשקין אמאי יהבו טעמא גזרה משום משקין דשרץ. ות"ל משום משקין דזב וזבה. ותירץ דלא רצו לגזור באוכלין משום משקה זב וזבה. דא"כ היו צריכין לעשות האוכלין ראשון וכולי האי לא בעו לגזור. נ"ל שיפה אמר. ובחנם חזר בו במ"ב שכתב ז"ל אבל לפ"ז גזרה דכלים שיהו ראשונים. עד כאן לשונו:

ולא ידעתי מה הכריחו לומר כן. דאטו משום דגזרו שיטמאו משום גזרה דמשקה זב וזבה. אסקונהו תרי דרגי חדא דכלים אינן מקבלי טומאה אלא מאב הטומאה. ועוד שטומאה תעשה אותן כיוצא בה שלא הוצרכו לגזור עליהן משום משקין דזב וזבה. אלא כי היכי דליקבלו טומאה. דאי משום שנגעו במשקין דשרץ לא הוו מיטמו כלל. ואהנו משקין דזב וזבה להביא להן טומאה מטומאת משקין כל דהו. ואפ"ה שפיר קאמר דאי הוי גזרי טומאה באוכלין מחמת משקין. משום משקה זב וזבה. ודאי היו צריכין לעשותן ראשונים. דאי לעשותן שניים. מאי אהנו להו גזרת משקה זב וזבה. בלא"ה נמי מקבלי טומאה דתיפוק ניה משום משקין דשרץ וק"ל:

משנה ה

משנה לחם

וכרשינין כמדומה הוא הזרע שקורין בל"א. טערקשי"ן וויי"ץ. ואיסור השרייה בשבת. צ"ל כיון דאינו ראוי גם למאכל בהמה בלי שריה. ולא בר גיבול הוא. אמרינן שרייתו זהו גיבולו.

משנה ו

משנה לחם

אונין בפ"ק דסוכה (י"ג) גרש"י האוניץ. כמו אניצי.

משנה ז

משנה לחם

הדליקו י"ל שרמז הכא בלשון זה. מ"ש ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ולא יאחר.

משנה לחם

ספק חשכה צריך עיון. מאי אריא ספק כו'. אפילו ודאי יום. נמי אתסר במלאכה. מדין תוספת שבת. דמדאורייתא הוא. וקשה להעמיד סתם משנתנו אליבא מאן דלית ליה מוסיפין על הקודש. אף לא ידענא מנו. עמ"ש בחי"ג על תוספות ר"ה.

משנה לחם

אין מעשרין כו'. עיין רע"ב. דקסבר גזרו על השבות כו'. **עמ"ש** בס"ד במו"ק סרס"א.

משנה ט

אמר רשב"ג. לענין מה שהעיר בתי"ט כאן עמ"ש בס"ד מ"ג דפ"ק דברכות ובחי' פ"ח דברכות:

משנה יא

משלשלין את הפסח עם חשכה. ז"ל הרע"ב אע"ג דבעלמא אין צולין הכא שרי דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתי לחתויי עכ"ל. והכי איתא בגמרא אלא שהוסיף מפירש"י הא דמדכרי אהדדי:

וצ"ע דהא קיי"ל כר"י דשוחטין את הפסח על היחיד [פסחים ד' צ"א ע"א]. ויחיד מאן מדכר ליה. ובלא פירש"י היה אפשר לפרש בדוחק דבני חבורה לאו דווקא. אלא אורחא דמילתא נקט תלמודא. שאין לך פסח שאין נמנין עליו חמשים ומאה בני אדם כדאי' בגמרא דתמיד נשחט ובאיכה רבתי. ולעולם יחיד נמי זריז הוא. שכל העוסק בפסח בקי הוא בסתמא. וכמו כהנים זריזין שאין פירושו דווקא כשהן רבים בחבורה שמזכירין זא"ז. אלא ר"ל כהנים דעלמא ואפי' יחיד במשמע. זריז ונזכר הוא שלא לחלל שבת. כדפירש"י גבי כהנים זריזין שבני תורה הן וחרדים למצוה [שבת ד' כ' ע"א ד"ה אברים]. אלא שקשה עלי לומרכן בישראל שיהיו הכל בקיאין וזריזין. אף כשעסוקין בקרבן. (וגם

הלום ראיתי אחרי רואי פירש"י בהמוצא תפלין שפי באמת דבני חבורה זריזין כאשר עלה על דעתי כנז'. איברא לאביי דהתם דלית ליה הכי. היינו נמי מטעמא דאמרן דאי אפשר שיהיו כולן בקיאין. על כן יפה פירש כאן אליבא דכ"ע):

ועל כרחנו אנו צריכין בזה לדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בהל' קרבן פסח שאין שוחטין לכתחל' על היחיד. אלא שכשר בדיעבד כר' יוסי וגמרא ערוכה היא הביאה בכ"מ. ולפ"ז משום דהויא מילתא דלא שכיח' דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן לעשותו במרובה ולא לשוחטו על היחיד. וכיון דלא שכיח דלא ליהוו בני חבורה דמדכרו אהדדי לא גזרו ושרי אף ביחיד ודוק. ועפ"ד מ"ב דסוכה:

פרק ב

משנה ב

אין מדליקין בשמן שרפה בי"ט מה טעם קאמר כדכ' הרע"ב. וא"ת למאי אצטריך בבא דרישא. ולאו ממילא שמעינן לה מכללא דהך. דכיון דאין שורפין קדשים בי"ט ממילא א"א להדליק בו בשבת עי"ט. וי"ל דסד"א משום כבוד שבת שרי. קמ"ל:

פרק ג

משנה ה

האלפס והקדרה שהעבירן מן האור מרותחין. בין השמשות. לשון הרע"ב לקוח מפירש"י. נראה דלשון שהעבירן דייק דלא שייך אלא מעל האור. ואי בשבת מי משכחת לה. הא אסור להטמין ברמץ. לפיכך צ"ל בין השמשות. ומשמע מהכא דלא מיקרי רותח ולא מבשל. אלא דווקא בשעה שהעבירוהו מן האש ולא כל זמן שהיד סולדת בה וצ"ע בסי' שי"ח בב"י:

משנה לחם

פחם נ"ל שהוא שם מונח לגחלים כבויות דווקא. אבל גחלים. הם הבוערות. ככתוב פחם לגחלים. ומשום דכתיב גחלי אש גבי יה"כ. דרשינן מניה מן המאוכלות הפנימיות. ושילהי ע"ב תני גחלים. משום דבבוערות איירי.

פרק ד

משנה א

משנה לחם

כירה מקום עשוי בארץ כו'. והי"ל לפרש שנעשה מחרס. כי היכי דלא נטעה לומר שהוא רק חפירה

בארץ תי"ט. **ולא** ידענא מאי נפקא מנה הכא. הא ודאי אפילו אינה אלא חפירה. נמי דינא הכי. דמאי שנא בבנין. או בקרקע לענין משנתנו א) התם בכלים דבטומאה וטהרה עסקינן. ודאי צריך לפרושי כהאי גוונא.

משנה ג

משנה לחם

ולא יפקיענה כתב רע"ב דגזרינן תולדות חמה. אטו תולדות אור. **אבל** בחמה כ"ע לא פליגי דשרי. דאין דרך בשול בכך. וחמה באור לא מחלפא. ועמש"ל פכ"ב מ"ב.

משנה ה

משנה לחם

בלח"ש ד"ה האלפס. הלשון מועטה. וכך צ"ל. **משמע** מהכא. דכלי ראשון מקרי רותח ומבשל. ולא דווקא בשעה שהעבירוהו מן האש. אלא כל זמן שהיד סולדת בו (אע"ג דאיכא למימר. דמירי בבין השמשות דרבי יוסי. שאינו אלא כהרף עין. ומיד כשחשכה. דעדיין לא נחו מרתיחה. הוא דלא יתן כו' **וכן** צ"ל שזו ודאי היתה דעת הגמ"ר שהובא בב"י (סשי"ח) ולא קשיא עליה מידי. מ"מ הוא קצת דוחק. וצ"ע).

פרק ה

משנה ד

משנה לחם

בזוג נ"ל שנקרא כך מפני שעשוי משתי חתיכות זוגים. לא יתפרדו. כי לא יקיש בלי עינבל.

משנה לחם

ולא ברצועה עיין לח"ש מ"ה פ"ב.

משנה לחם

פרתו עתי"ט משמא דגמרא. **איברא** לאו דיוקא הוא כולי האי. כי פרה שם המין הוא. כמו ויהי לי שור וחמור. אע"ג דטובא הוו ליה **אבל** עקר הדיוק. נראה דקשיא לתלמודא כינוי פרתו. ואפילו לא הויא ליה אלא חדא פרה. הוי תמיהא מילתא. דתלי לה בראב"ע. ומזכירו לגנאי לקלקלה. לספר בגנותו שעבר על דברי חבריו חלילה. מסתייה דלימא ראב"ע מתיר. והאמרינן אף ב"ש לא עשו כדבריהם. אטו ראב"ע פליג אחכמים. למעבד עובדא נמי. אלא ודאי תנא קבעי לאשמועינן מילתא אגב אורחא לענין תוכחה. דאע"ג דראב"ע לא מידי עבד. אפ"ה מעלין עליו כאילו עשאה. דקמ"ל הא דכל שיש בידו למחות כו'. כמ"ש בלח"ש רפ"ג דדמאי ע"ש.

פרק ו

משנה א

משנה לחם

לר"ה עתי"ט שהביא דעת הרשב"א להחמיר בשאר תכשיטין אפילו בבית. **ולא** ידעתי מי הזקיקו להביא דעה זרה גדר הדחויה. לתפוס בחומרא יתרה בשל דבריהם. **ויותר** היה לו להביא דברי ר"י. שאפילו בכרמלית. מותר. שכך המדה בשל סופרים הלך אחר המקל. וכך הלכה רווחת. **אמנם** אף דעת הרשב"א וסיעתו. נ"ל שאין לה מקום עכשיו. שכולם מערבין. ולא אמרו להחמיר גם בבית. אלא בחצר שאינה מעורבת. משא"כ בעיר וחצר שערבו. ודאי לא עלה ע"ד אדם לאסור. וכה"ג לא שכיחא. משו"ה לא נפקא מנה מידי לדידן האדנא. לגמרי כדי נסבה. ולכל הפחות הוה ליה לפרושי.

משנה לחם

ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאה אינה חייבת חטאת. היינו בתחובה בבגדה. **אבל** אם הוציאתה בידה חייבת. וכן האיש כה"ג חייב בין בנקובה. בין בשאינה נקובה.

משנה ב

משנה לחם

בסנדל המסומר ע"פ רע"ב. **ונ"ל** פשוט דלאו מטעם סכנה גזרו עליו בשבת. שאינו ענין לו. אלא היינו טעמא. משום שארע בו דבר קלקלה. נמנעו באמת לצאת בו גם בחול. שכיעור הוא. **לכן** אסרו לצאת בו בשבת. משום לתא דשבת דווקא. דחשו דילמא אתו לאחוכי עליה. ומשלפיה ואתי לאתויי ד"א בר"ה. מיהו כיון דלעולם מלבוש הוי. אם יצא בו. אינו חייב חטאת. דומיא דאידך. וזה נכון מאד.

משנה ג

ולא בכוליאר. בגמרא דיומא (דכ"ה ע"א) נראה שהבי"ת שרשית במלה זו א"כ חסרה השימושית:

משנה לחם

ולא בטבעת שיש עליה חותם עמו"ק סש"א.

משנה ד

ולא באלה. פירש הרע"ב אלה מגן. והוא לקוח מהר"מ בפירושו:

ולפום ריהטא הוי קשיא לי מ"ט נייד מפירושא דתלמודא דמפרש קולפא דלכאורה הוא דלא כוותיה. ור"ל מקל כמו קולפי טבי בלעי מאבימי דריש מנחות ודכוותה טובא. ומלת אלה היא כמו מחינן ליה באלוותא דהספינה. ובהמביא מפשח ויהיב לן אלותא. וע"ד מפרש הרע"ב כאן פי' ב' בלשון לע"ז והוא מה שביאר במס' כלים [פ' ט"ז משנה ח'] יותר ושם נראה שנוטה לפירש"י ששם בכלים קורהו שבט שהוא שם משתתף עם המקל ע"ד הנז':

אמנם עם היות הלשון נוטה לזה הפירו' שאמר' כשנעמיק בעיקר הדין יראה שאינו נכון. ויגעתי לקיים דברי רמז"ל ומצאתי שפירושו מוכרח אחר העיון הנכון. שאי אפשר לומר שהוא מקל או שבט של ברזל שאוחזו בידו לבד בלי שיהא קשור בו. דאי הכי במאי קמיירי אי בבריא פשיטא דלא עדיף מי"ט דסתמא תניא פא"צ [ביצה ד' כ"ה ע"ב]. אין הסומא יוצא במקלו. ולאו כל דכן הוא ומה התם דבי"ט ובסומא. ובמקלו דלא עביד אלא לתרוצי סוגיא אסור אליבא דכ"ע. הכא בשבת ובשאר כל אדם ובשל ברזל דכלי זיין הוה לא כל שכן. והיכי פליג ר"א ומשמע דשרי אפי' לכתחלה. ונהי דס"ל תכשיטין הן לו. לא שרי לצאת בתכשיט בידו. ואי בחולה שראוי לו להשען עליו. ודאי יכול לצאת בו. ומותר הוא ולא חייב חטאת כדקיי"ל סי' ש"א בא"ח:

ואפי' בבריא ליכא למימר דחייב חטאת נדעתי. כיון שהחולה יוצא בו לכתחלה. א"כ תכשיט הוא לגבי אדם. ואף אם הוא של ברזל. לא מפני זה בטל מתורת תכשיט. דלא גרע מקסדא ומגפיים. וא"כ מאי טעמייהו דרבנן דפליגי הכא דווקא. אלא על כרחך לומר שהוא מין כלי שאינו עשוי לתשמיש אחר כי אם למלחמות כמו שהוא המגן. ותתפרש מלת קולפא לפ"ז מלשון קליפות על שם שהמגן עשוי קלפי קלפי. וזה דבר ברור לענ"ד לענין דינא. וכפתור ופרח בישוב פירושו שלהר"מ ז"ל:

משנה לחם

לא בסייף איתא בהג"א. אפילו בחגור. והכי משמע בגמרא. **ונ"ל** בחגור דווקא הוא דפליגי. אבל בנקיט ליה בידיה. לכ"ע חייב. דאף לר"א לאו תכשיט הוא. אלא דרך מלבוש. וכן כל התכשיטין כשאוחזן בידו. חייבין עליהן לד"ה.

משנה לחם

ר"א אומר תכשיטין הן לו פשיטא לא פליג ר"א. דמוקצין הן. שמלאכתן לאיסור. וגם יש בהם משום מוקצה דחסרון כיס. דומיא דאזמל ודכוותיה. אלא לענין חיוב חטאת לחוד הוא דפליגי.

משנה ה

הקיטע יוצא בקב שלו . כתב תי"ט ור"י בח"ה ביאר יפה כו'. אבל כוונת עשיית קב זה כדי שלא יראה חסר רגל אלא נכה רגל עכ"ל. ופירוש זה דומה במקצת לפירושו של הרב פורת בתו' והוא מבואר יותר יפה דהקיטע יש לו סמך שקושר בכרעו ומגיע לארץ והשוק כפופה לאחוריה. ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב להראות כמי שיש לו רגל. אלא שיש חילוק בין ר"י וה"ר פורת לענין דינא אי מצי לצאת במקל דלר"י שרי. דהא הקיטע דתנן שאינו נסמך על הקב. על כרחך צ"ל שנושא מקל בידו. והוא פי' הא' בתו'. ולה"ר פורת אסור דאליביה מיירי בהולך בלי מקל אלא נשען על הסמך שבשוק. וא"ת אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס. י"ל דכשהוא יושב פעמים שהוא נסמך עליו וכו'.

עי"ש. ולפירושו אתי שפיר לישנא דמתני' דתני סמוכות שלו. דדייק טפי דקאי אקיטע דרישא נמי. דסמך שלו ודאי טמא מדרס דהא סמיך עליה:

טמא. פירש הרע"ב טומאת מגע כלומר ונא טומאת מדרס כדכתב לעיל שאינו נסמך עליו. ואביי אמר בש"ס שאינו מטמא מדרס ופירש"י דקסבר לאו לסמיכה עביד. אלא לתכשיט וא"ל עמוד ונעשה מלאכתנו עכ"ל תי"ט.

וזה תימה דבהדי פלוגתא דאמוראי למה ליה. והוי נמי דלא כהילכתא דקיי"ל בכל דוכתא הילכתא כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם [קדושין ד' נ"ב ע"א]. וקשיא בין להרע"ב בין להרב תי"ט מאי דוחקייהו לאוקמי למתני' דלא כוותיה:

ואיברא מלשון הרע"ב שתפס לו לשון רש"י שכך כתב במשנתנו אין הכרע. דאטו בלא"ה מי לא קשיא מתני' אליבא דרבא. מאי שנא דתני בסיפא טמא מדרס. ובריש תני טמא גרידא. ולאו תרוצי מתרצת לה ודאי כדכתבו התו' בשם ה"ר פורת ע"ש. א"כ רש"י נמי ה"ק אם יש לו בית קיבול מקבל טומאת מגע. למידק מנה דאם אין לו בית קיבול אינו ראוי אפי' לטומאת מגע. דמשו"ה לא פרש הכא מדרס. דלא תימא למדרס הוא דבעינן בית קיבול. אבל למגע בלא"ה נמי טמא. אשמעינן טעמא דמתני' דמשו"ה תנן הכא טמא סתמא. דאפי' למגע לא חזיא אי לית ליה בית קיבול:

ומאי דדייק הרבתי"ט מדכתב לעיל שאינו נסמך עליו. לאו דיוקא הוא. דכשאין לו בית קיבול. ודאי לא סמיך עליה. שאנו ראוי לסמיכה בלא כתיתין. שהעץ דוחקו ומזיקו ולכן עושה לו בית קיבול כתיתין כמ"ש התי'. אבל כשיש לו בית קיבול פשיטא דסמיך עליה ואפילו אביי מודה דזימנין דמסתמיך עליה. דלא פליגי אביי ורבא במציאות אי סמיך אי לא. אלא בהא פליגי מר סבר כיון דלא עביד לסמיכה תדיר. אע"ג דלזימנין סמיך עליה אינו מורידו לטומאת מדרס. דבעינן דווקא דיהא עשוי לכך. ומ"ס הא סמיך עליה מיהא לזימנין וסגי בהכי. וזה ברור ומוכרח לענ"ד בפירושא דהך פלוגתא:

וראיה ג"כ מפירש"י דכתב אליבא דאביי דקסבר לאו לסמיכה עביד. אלא לתכשיט ואומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. ואי איתא דסבר אביי דאינו נסמך עליו כלל. למאי צריך לומר עמוד ונעשה מלאכתנו. והא מהיכי תיתי דיטמא מדרס אם אינו סומך עליו כלל. אלא פשוט דלפעמים ודאי נסמך עליו. כיון שיש בו כתיתין ראוי הוא לסמיכה קצת. רק שלא נעשה נכך אלא שלא יהא נראה חסר רגל. ואינו צריך לו לסמיכה כל כך שהרי יש לו סמוכות בל"ז. משו"ה קסבר אביי דהך סמיכה דסמיך עליה לזימנין. לא חשיבא ולא מחתא ליה תורת מדרס. דההיא שעתא דקסמיך עליה. א"ל עמוד ונעשה מלאכת'. שלתכשיט בעלמא הוא עשוי ודוק:

ואם נפל לא תחזיר. מ"ש התי"ט ודבריהם נשמטו מהאחרונים לא היא. עבמג"א סי' ש"ג: **ושן של זהב**. עפ"י הרע"ב והוא מהר"מ ז"ל ומסיים בה הכי ותעשה מכסה מזהב בצורת אותו שן ותרכיבהו עליו:

משנה לחם

ואם נפל לת"ח מ"ש תי"ט דתוספות דעירובין נשמטו מהאחרונים. **עמג"א** סש"ג סט"ו.

משנה ח

משנה לחם

בעזרה קשיא לי. מאי אריא עזרה. התנן התם. לא יכנס להר הבית כו' ולא במנעלו. **וי"ל** קצת. רישא רבותא אשמעינן. וסיפא אגב רישא נקט בעזרה. וה"ה להר הבית דאסירי.

משנה ט

משנה לחם

בזוגין הכא לא מפלגינן מידי. ש"מ אפילו אינן פקוקין שרי. אע"ג דמשמיעין קול. משום דלא קמכוין לקלא **וזה** שלא כדברי בהגה דש"ע (סש"א) דמיירי בדלית ביה ענבל. מה שאינו במשמע משנתנו כדאמרן. **ואע"ג** דקיי"ל (של"ט) דאסור לקשקש בזוג להשתיק התינוק. היינו משום דמכוין לבסומי קלא. אבל הכא דבר שאינו מתכוין הוא. **ומכאן** נלמוד היתר לפתוח הפרוכת (שלפני אה"ק) בשבת. אע"פ שתלויים בה זוגין המקשקשים. **וכן** להניח עטרות עם פעמונים בראש ס"ת בשבת. אין כאן בית מיחוש. וכן עמא דבר. ושלא כדברי הט"ז בי"ד.

פרק ז

משנה ב

אבות מלאכות ארבעים חסר א'. דקדק בתי"ט ליתני המספר כמו שהוא ט"ל מלאכות והאריך ליישב זה:

ואין דבריו מתקבלים במה שכתב דאשמעינן בהכי דיש ארבעי' מלאכות בהכרח כשיעשה כולן משום דלא מיחייב אתפירה בלי קשירה וקמ"ל דלא יתחייב עוד על הקשירה שעם התפירה עכ"ד. שאין בזה מה שתנוח בו הדעת. כי עדיין אין כאן מ' מלאכות מפני שהתפירה לבדה בלי קשירה אינה חשובה מלאכה כלל כיון שאינה מתקיימת:

גם מה הוצרך התנא לשנות את טעמו בלשון זה הקשה. ומה בא להודיענו בכך אם שלא יתחייב על הקשירה של התפירה בפני עצמה. מפני שכבר עשה קשירה אחרת באותו העלם. כבר ידענו זה מדיוק התלמוד דדייק מנינא דרישא למה לי. ומשני דקמ"ל אי עביד כולהו בהדדי לא מיחייב אלא ט"ל חטאות בלבד. לפי שאין חייבין על ב' מלאכות מאב

א' בהעלם א' כי אם חטאת א'. א"כ הא תו למה לי לאשמועינן לאו ממילא שמעת לה ממשנה יתירא מכל הלין לא נתקררה דעתי בישובו הנ"ל:

ולענ"ד נ"ל דבר הגון ביותר דודאי אינן פחותין מארבעים בכללן. אע"פ שבפרטן אינך מוצא אלא ט"ל שהאחת אינה דומה לשאר. דאליב' דר"ע האיכא תחומין דאסורין מדאורייתא. אלא שאין חייבין עליהן כעל האחרים. והשתא ניחא טפי דלא סגי דלא לישמעינן הא. ואליבא דר"ל דס"ל אין חיוב חטאת עד שישגוג בלאו וכרת. דא"כ קשה הא דקמ"ל במנינא דאי עביד לכולהו בהעלם א' חייב על כל א' וא'. אי הכי דידע לה לשבת במאי. וצ"ל דידע לה בתחומין אליבא דר"ע כדשני תלמודא:

ורמזה רבי במתני' דלהכי תני ארבעים חסר א'. משום דבעי לאשמועינן במנינא דחייב על כל א' וא' בהעלם א'. ולא תקשי למאן דבעי שגגה בלאו וכרת היכי משכחת לה דידע לשבת במאי. משו"ה קאמר דאיכא ארבעים חסר א' דהיינו תחומין שהיא משלמת לארבעים ומ"מ היא חסרה מהמנין לפי שאין חייבין עליה. ומשכחת בדידע לה:

ואליבא דרבנן דפליגי אר"ע [סוטה ד' ל' ע"ב] נמי איכא ארבעים בהדי לאו דמחמר שאין חייבין עליו. ולמאן דמחיי' נמי אלאו דמחמר כדאי' בגמרא דמכילתין ר"פ מ"ש [דף קנ"ג ע"ב]. איכא דאיסי [שבת ד' ו' ע"ב]. אי נמי הבערה אליבא דמ"ד ללאו יצאת [שבת ד' ע' ע"א]. והרי אלה דברים נכונים בעזה"י:

המכבה והמבעיר . עבתי"ט שכ' דוחק בטע' שינוי הסדר. ולענ"ד איכא מרגניתא תותיה דהך סידורא. משום דקיי"ל אין חיוב חטא' בכיבוי אלא לעשות פחמין. דמיחייב משום דמכבה על מנת להבעיר דמתקן הוא. וקמ"ל דמכבה דחייב דווקא כשהוא קוד' למבעיר שאחריו דהיינו שמכבה לצורך הבערה. והרי זה נכון בלא ספק:

והא דבונה וסותר נקיט כסדרן אע"ג דבעינן נמי סותר ע"מ לבנות. גם זה עשה בכוונה נכונה לדרכנו. דמ"מ בסתירה לא בעינן תיקון. דהא לא משכחת לה סותר ע"מ לתקן יותר משאם לא היה בנוי מעולם כמ"ש התו'. וא"כ לא דמי לכיבוי דלצורך הבערה. דהוי מתקן בודאי. וקמ"ל דלא מיחייב עלה אלא בכה"ג. ואשמעינן בסותר דחייב בכל גוונא. אע"פ שאינו מתקן כלום ואינו רוצה לבנות בנין טוב מהראשון ודו"ק:

משנה לחם

בלח"ש ותו איכא למימר. ודאי לא בצרי מארבעים. דהאיכא הוצאה והכנסה. דמשו"ה פתח רבי למכלתין ביציאות. תרתי הוצאות הוא דהויין במשכן חשיבי. חדא מר"ה לרה"י. וחדא מרה"י לר"ה. ולהכי אצטריך למתנינהו לתרוייהו. ואפ"ה כחדא חשיבן. דסברא הוא. מה לי עיולי מה לי אפוקי. ה"ט דלא סגי דלא נקט כי הך לישנא אריכא. למימרא דאע"ג דבקושטא ארבעים מלאכות גמורות נינהו דהוו במשכן. אפ"ה לענין שבת ל"ט הוא דהויין. טפי לא. משום דתרי הוצאות בחדא חשיב להו. **ונפקא**

מנה דאי עביד לכולהו בהדי הדדי. לא משכחת דחייב אלא ל"ט חטאות. דתרתי יציאות חדא מילתא הוו. ולא חשיבי אלא כאב ותולדה דידיה. ודוק.

משנה לחם

המעמר אע"פ שאינו אוגד האלומות.

משנה לחם

הנוזז הוא הדין לתולש. בין מן החי. בין מן המת. ואפילו מן השלח.

משנה לחם

הקורע ע"מ לתפור עמ"ש להלן פי"ג מ"ג בס"ד.

משנה לחם

בלח"ש ד"ה המכבה בכה"ג (ואע"ג דלרבי יהודה דסתם לן תנא כוותיה. דמחייב במלאכה שאצ"ל. אפילו אינו אלא מתקן לגבי דבר מהני. כחס על הנר ועל השמן. מ"מ נקט מילתא דשויא לכ"ע) ואשמעינן כו'.

משנה ג

כל הכשר להצניע. בגמרא איכא מ"ד למעוטי דם נדה. ואיכא מ"ד למעוטי עצי אשירה. וכתב רש"י ז"ל דהא דלא כר"י דפ' דלקמן דס"ל אף המוציא משמשי עכו"ם כל שהוא חייב:

ותמיה לי טובא דהא סתים לן תנא לקמן בפ"י כר"י דמחייב במוציא כזית מן המת דמלאכה שא"צ לגופה חייב עליה. ומאי שנא עצי אשרה ומשמשי עכו"ם דלא מיחייב עלייהו. וקשיין סתמי אהדדי:

ונ"ל דתנא דידן ס"ל כר"י בחדא ופליג עליה בחדא. סבר כוותיה במלאכה שא"צ לגופה דחייב עליה. אבל צורך כל דהו מיהא בעי. דאע"ג דלא בעי שיהא צריך לגופה של מלאכה. שאם לא היה המת בבית לא היה צריך להוצאה זו. אפ"ה חייב עליה. משום דמכל מקום עכשיו ההוצאה היא לצורך האדם להצילו מן הטומאה. ומשו"ה בעי דווקא כזית מן המת והנבלה וכעדשה מן השרץ כשיעור טומאתן. אבל פחות מזה כיון שאינו שיעור חשוב לטומאה. נמצא שההוצאה היא לחנם. מודה דפטור:

והכא נמי ה"ט דממעט עצי אשרה. אף על גב דע"ז נמי מטמיא לכ"ע כדלקמן רפר"ע. לא אתי למעוטי אלא בפחות משיעור טומאה. והיינו דנקט עצי אשרה. ולא נקט ע"ז. משום דמטמיא במשא ודאי חייב עליה. אלא עצי אשרה כל שהן קאמר:

ואפשר דאפילו בכזית לא מטמו אע"ג דאסירי בהנאה. והכי מסתברא דעד כאן לא איבעיא לן אלא באיברין אם מטמאין. אבל נטל ממנה שברי עצים וקסמין פשיטא לן דאין בהן טומאה כל עיקר:

וה"נ משמשין אע"ג דמטמו כשרץ. לא ס"ל לתנא כוותיה דר"י דמחייב בהו בכל שהו. דכיון דלית להו טומאה אלא בכעדשה כשרץ. (וזה שלא כדברי הר"מ ז"ל כמ"ש במקומו). אין ההוצאה לשום צורך בעולם:

ואי משום ולא ידבק בידך מאומה. הא לא ניחא ליה ביה. ולא קעבר עליה בשבת דלא מצי לבערו כדינו. (דומיא דאותה שאמרו בחמץ בפסח) ובהוצאה גרידא נמי לא מקיים מצות ביעור ע"ז:

ולא דמי למקק ספרים ודכוותה. דמחייב בהו ת"ק. משום דדבר הכשר להצניעו הוא. שמצניעין אותן לגונזו. משא"כ במשמשי ע"ז. דאינו רשאי להצניען ולזכות בהן ודוק. ובהכי הוה ניחא פי' משנתינו בריוח:

אבל עדיין עומד בפני מה שאמרו בגמ' לאפוקי דם נדה. ותמה על עצמך דם נדה הא לא בעי שיעורא. דמטמא בכל שהוא ומטמא בכל גוונא בין לח בין יבש כדאיתא ר"פ יוצא דופן [ד' מ' ע"א]. ומ"ט לא יהו חייבין עליו. כמו על הוצאת כזית מן המת משום אצולי טומאה:

ונ"ל דהכא במאי עסקינן באשה נדה עצמה. ר"ל בעת נדתה ואין טהורין עמה בבית. אי נמי בכולן טמאין איירי הכא. משו"ה לא חשיבא ההוצאה לחייב עליה משום אצולי טומאה. ומיהת במוציא דברים הללו מפני הטומאה ודאי חייב עליהן. והיינו דמסיק שאינו חייב עליהן אלא המצניעו. שבזה נכלל המוציאן לצרכו כה"ג ודוק. וכמדומה שזה דבר מוכרח והגון:

משנה ד

משנה לחם

כגרוגרת עיין לחם לשובע (מו"ק א"ח סר"י).

פרק ח

משנה ב

והמוציא קשר מוכסין. כתוב בתי"ט בשם תו' דאצטריך אפי' כתוב על הקלף עכ"ל:

ולענ"ד אין צורך לומר כן אלא לאפוקי מדר"י דאמר בברייתא משהראהו למוכס פטור. להכי תני סתמא דבכל גוונא דמוציא קשר. אפילו משהראהו חייב. משום דמצניע אותו להראותו למוכס שני. דאמר ליה חזי דגברא דמוכס אנא:

משנה ג

פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. כתב בתי"ט תמיהא לי למאי איצטריך לפרש זיל קרי הפרשיות שבתפילין תמצא שזו הקטנה. יעויין מ"ש הוא ז"ל בישוב דבר זה דוחק עצום ודבר בדוי. ועדיין אינו מתיישב כאשר יעיד המעיין:

ול"נ דאצטריך לפרושי דאל"ה הוה אמינא מאי קטנה אחרונה. וכמוהו עוד במשנה (על דעתי) באחרון מסוטה קטנותן של חסידים שר"ל אחרונם וסופם של חסידים. שבודאי לא בא התנא להקטין איפת חסידותו ומעלתו של אותו חסיד. אדרבה כיון לומר שהיה גדולן של חסידים ותכליתן וק"ל. וכן עוד מזה כי מי בז ליום קטנות דזכריה שהוא היום האחרון לדעת רז"ל. והיה אפשר לטעות כך ולהכריח פירוש זה. מדלא תני פרשה קטנה שבמזוזה. שאז לא היה מקום לפרש באופן אחר והיא היא. ומפני מה שינה אם לא שנתכוין לדבר אחר:

ואמינא ביה נמי טעמא מאי קפיד תנא לפ"ז אהך שיעורא דפרשה אחרונה דווקא. דהוה מצינן למימר ביה טעמא רבה. דכיון דארבע פרשיות שבתפילין מעכבות זא"ז. בעי תנא דווקא כדי פרשה דחזיא ליה להשלימה לשלש פרשיות קמאי דעלמא דכתבינן ומנחי וחזו לה. אבל פ' שמע כיון דלא חזיא לאשלומי ולאצטרופי לפרשיות אחרונות הכתובות כבר קודם שנכתבה זו. דבעינן כסדרן. הוה אמינא דלא חשיבא. ולהכי לא משער בה תנא. ונקט בלישניה קטנה שבתפילין לומר שלאחרונה נתכוין וכדאמרן. ומשו"ה איצטריך למתני שהיא שמע:

והא דקאמר שבתפילין השתא נמי לאו משנה יתירא הוא ולטעמא נקטיה. וזה מצחות לשון המשנה לכלול הטעם בנעימת הלשון להודיענו למה שיער בקלף כדי פרשה א'. ובדוכסוסטוס בעינן טפי כדי מזוזה שלמה. וקמ"ל מילתא אגב אורחיה דה"ט דהני שיעורין דפלגינהו מהדדי. משום דתפילין נכתבות על הקלף. וסתם קלף שחשוב הוא לתפלין הוא עומד. אף על פי שגם המזוזה כשרה להכתב עליו. מ"מ לא טרח אינש לאפוקיה לכתוב עליו מזוזה. מאחר שכשרה בדוכסוסטוס. הדר הוה ליה כמילתא דלא שכיחא דלא שיערו בו ונתנו לו שיעור מיוחד:

אמנם עדיין צריכין אנו למודעי מאיזה טעם הקלו בשיעור הדוכסוסטוס והחמירו בקלף. והלא לענין זה שוין הן תפלין ומזוזות שכולן פרשיותיהן מעכבות זא"ז. ואמאי בתפילין לא בעינן כל הפרשיות שבתפלין. ובמזוזה בעונן:

איברא כד מעיינינן בהא נמי משכחינן טעמא לשבח לקיים דברי חכמים שכולם מתאימים. דבמזוזה קיי"ל כתבה על ב' עורות פסולה. להכי לא חזי למידי כי לית ביה

אלא כדי פ' אחת. דלתפלין נמי דוכסוסטוס לא חזי. על כן הוצרכו לשער בו כדי ב' פרשיות. ולא סגי בבציר מהכי דלא חזי למידי. אבל תפלין שדינן על הקלף. אפילו כדי פ' אחת חזי ומצנע ליה. לכתוב גם האחרונות בעורות אחרות לאצטרופי בהדיה. והוי מילתא דחשיבא לגבי הוצאה. משו"ה מסתייה בהך שיעורא זוטא. ותנא דווקנא הוא דכייל בלישניה טעמא דמילתא למה נתן דבריו לשיעורין חלוקין. דוק ותשכח דכוותה טובא דאכפל תנא למיתני לישנא יתירא לאגמורין טעמיה. והרווחנו טעם יפה לשיעורין הללו. שלא פירשו לנו רבותינו מה ראו על ככה לחלק ביניהם:

והתימה מהרבתי"ט שלא העיר בזה כי לפי דרכו בחשיבותה של פרשה קטנה. יקשה שגם בדוכסוסטוס הי"ל לשער כדי פ' א' דמאי אולמא דתפלין לענין זה. וכך י"ל גם כן שחשובה הואיל וכתובה במזוזה ודוק. שלדרכנו ניחא וא"צ ג"כ לטעם הבדוי מלב לתלות החשיבו' בקריאה שעל המטה. שאין לו שורש וענף והוא דבר שאין לו שחר במ"כ אין הדעת מקבלתו ולא לשון המשנה סובלתו:

משנה לחם

קלף עתי"ט. **ונ"ל** ע"ש כך נקרא קלף. העור שכלפי שער. על שם שנקלף מן הדוכסוסטוס. ודומה לקלפה חיצונה של פרי. תרגום ויפצל. וקלף.

משנה לחם

בלח"ש ס"פ מיוחד. בכן נתיישב הלשון היטב. **ובלא"ה** לאו דיוקא הוא. ליתני שמע ישראל גרידא. דאיכא למטעי בשמע ישראל אחרינא. כגון שמע ישראל אתה עובר (דברים כ"ט) ודכוותיה. **ואין** לדייק עוד. למאי אצטריך קטנה. מסתייה דלימא פרשה שבתפלין שהיא שמע ישראל. **שזה** אינו דקדוק לגמרי. כי אחר שהוצרך להאריך בלשון. לא היה נאה לומר פרשה שבתפלין סתמא. דהוה משמע מעקרא איזה פרשה שתהא. ליכא קפידא. והדר קאמר שהיא שמע ישראל. שהיה המשמעות כעין סתירה. בין תחלת הלשון וסופו. להכי מיתני ליה שפיר קטנה לרבותא. דאע"ג דקטנה היא שבארבע פרשיות של תפלין. אפילו הכי חייב עלה.

משנה ז

משם ראיה. ק"ק שהי"ל לומר משם זכר עכ"ל בתי"ט. וי"ל קצת דאיכא למידק נמי מ"ט דר"מ דקאמר שאינה ראיה אלא זכר לדבר. והא ראיה היא דהוי מידי דחזי. וצ"ל דסבר ר"מ דילמא כוליה קרא לייט ליה דאפילו מידי דלא חשיב לאינשי לא לשתכח. משו"ה לא הויא ראיה ממש כיון דלטותא היא. וקאמר ליה ר"י הא תינח אי הוה לייט ליה בחדא. אבל השתא דלייטיה נמי בלחשוף מים מגבא תרתי למה לי. וכיון דלייט בשיעורא זוטא כל שכן שיעורא רבה. אלא ודאי מעיקרא לייט בשיעורא רבה. דהיינו לחתות אש מיקידה

גדולה דנפיש כדאוקי תלמודא. וקאמר קרא דלא מיבעיא מידי דחשיב דהיינו לחתות אש דלא לשכח. אלא אפילו לחשוף מים לא לשכח:

והכי קא"ל ר"י לר"מ משם ראיה לדבריך. ולא זכר בעלמא. דראיה נמי איכא דלחתות ודאי חשיב. מדכתיב בתרי' ולחשוף מים דמוכח דלחתות נפיש וחשיב. ומיהא איכא זכר לדבר דלחשוף נמי חשיב קצת מדלייט ביה. אע"ג דראי' גמורה לא הוי. דאיכא למימר דלייט נמי במידי דלא חשיב לאינשי כדאמרן וק"ל:

משנה לחם

פצים עיין ערוך.

פרק ט

משנה א

אר"ע מניין לע"א שמטמאה. עיין פי' הרע"ב. מאי שיאטיה הכא. ומ"ש הוא ז"ל דחוק מאד:

ואפשר לי לומר בו דבר הגון מאד. שהוא ממש מענין הפרק שלפניו ואחריו דבהוצאה ושיעוריה עסקינן. הא נמי דכוותה דשמעינן מנה דחייבין גם כן על הוצאתה של ע"א בכזית כטומאתה. אע"ג דלא קיי"ל כר"י דמחייב במוציא משמשי עכו"ם כל שהו היינו בפחות מכשיעור טומאה. וכל שהוא דווקא הוא דלא מטמא. כדאי' בסוף סוגיין דאין טומאה בע"א פחות מכזית (ואפשר ר"י נמי מודה בהא דבעינן שיעור טומא' להוצאה. והיינו נמי דנקט משמשי עכו"ם. ולאפוקי ע"א עצמה דלא סגי בכל שהו. אבל במשמשין דילמא ס"ל דמטמאין אפילו בכ"ש. וכדס"ל לרמב"ם דחמירי משמשין לענין טומאה בשבורין. הוא הדין להך מילתא דבכל דהו נמי מטמו. ודיקא נמי דקתני עפרו מטמא וק"ל. מיהו ת"ק אי איתא דפליג אר"י. צ"ל דלא מפליג ובעי שיעורא אף במשמשין וכנ"ל):

אבל בכזית דמטמא. ודאי דהוי נמי שיעור להוצאה לחיובי חטאת. כדקיי"ל במוציא כזית מן המת ומן הנבלה וכעדשה מן השרץ. דכיון דניחא ליה בהך הוצאה. כדי להציל הבית מן הטומאה. הויא מלאכה חשובה לחייב עליה. דלצורך הוא אע"ג דאינה לגופה של מלאכה. עמ"ש בס"ד לעיל בפ"ז מ"ג. והא הוא דקמ"ל אגב אורחא דאיכא טומאה לע"א. וממילא ידעי' דשיעור טומאתה הוי שיעור. גם לענין הוצאת שבת דאיירי בה. והוא ענין נכון לע"ד:

משנה ה

משנה לחם

נשמט במשנה של ספר תי"ט תיבות קלפי אגוזים.

משנה לחם

הכתם מן נכתם עונך. ענין רושם. וקרוב לענין נחתם בחי"ת. שהוא מורה ג"כ על רושם הדבר בדפוס. וזה בצבע. **ואולם** כתם בלשון מקרא. הנה הוא מורה שם הזהב הטוב. אולי על שם אדמימותו. כמ"ש בזהב פרוים שדומה לדם פרים. ויקרא כתם כל דבר אדום. ומזה נקרא גם רושם הדם. כתם בלשון חז"ל. וא"כ. אין כל רושם צבע מאיזה גוון שיהא נקרא כתם. רק הדומה לדם בלבד. וכן נכתם. ע"ש אם יאדימו.

משנה ו

פלפלת. עמ"ש בתי"ט על הר"ש וז"ל ול"נ דאי משו"ה לא איריא כו'. ולענ"ד אין דבריו ז"ל נראין בזה. דודאי רפואתו דפלפל לא שכיחא. כתיבולו. דטפי עביד לתבל. ולא הוה לן למיזל בתר שיעורא זוטא כדכתב איהו ז"ל לקמן. על כן יפה אמר הר"ש. ועמ"ש בס"ד על הט"ז בי"ד סי' ק"ח יע"ש:

רי"א אף המוציא ממשמשי עכו"ם כל שהוא. עיין מה שכתבתי בס"ד לעיל פ"ז מ"ג תמצא דבר נכון בטעמא דת"ק דפליג:

פרק י

משנה א

חייב בכל שהוא. ז"ל בתי"ט ומ"מ בשאינו מצניע אינו חייב בכ"ש לפי שאין רגילות לזרוע כ"ש עכ"ל:

וזה קצת שלא בדקדוק שנראה לכאורה כסותר דברי עצמו שכתב לפני זה בד"ה המצניע דכל שכן המוציא לזרע דחייב בכ"ש. וכפרש"י דאף על גב דלא אצנעיה מעיקרא מיחייב המוציא לזריעה אפילו חטה א'. והכי הו"ל למימר ומ"מ במוציא סתמא. אע"ג דסתמייהו לזריעה קיימי כגון זרעוני גינה אינו חייב בכ"ש. ובהכי מיתוקמא מתניתין דפרקין דלעיל דבעי זרע קשואין שנים ולא סגי בחד לזרע. משום דמיירי במוציא סתם. ומיהו כיון דסתמא לזריעה נינהו לא בעינן כגרוגרות:

חזר והכניס. כתוב בתי"ט בשם המגיד דהא דתנן חזר והכניסו ר"ל והוציאו עכ"ל. הוצרך לכך משום דהכי משמע לכאורה אוקמתא דתלמודא דמשני כגון שזרקו לאוצר וק"ל:

אמנם עכ"ז אין הכרח להוציא לשון המשנה ממשמעו. וכן נראה מפירש"י והרע"ב ז"ל דמפרשי כפשטיה. דזה המכניס אינו חייב על הכנסה זו. אע"ג דלא ביטלו בפירוש.

אלא הכניסו סתם וזרקו לאוצר ומקומו ניכר. דסד"א במילתיה קאי וליחייב למפרע על ההכנסה קמ"ל וממילא משמע דה"ה להוצאה דאחר כך וא"צ לדחוק כלל. שוב עיינתי בחבור הר"מ וראיתי שגם הה"מ אין דעתו נוחה לפרשה כן. אלא שבלשון הר"מ הוצרך לדחוק כן. שהוא ודאי נוטה קצת לזה. ואף הוא אינו מוכרח. וא"כ לחנם נכנס הרב בתי"ט בדוחק:

משנה ג

משנה לחם

ופיה למטה אין דרך הוצאה בכך. מפני שאינו מחזיק מה שנותנין לתוכו. כי יפול הנופל ממנו. והוא לא ידע.

משנה ד

משנה לחם

בסינר עמ"ש בס"ד במו"ק (א"ח סרמ"א).

משנה לחם

מקבלי פתקין נ"ל שהם נותנין אותן במרצופין של עור. כעין כיס ארוך ובו שנצין (וקרוי בל"א ראנצי"ן) והוא תלוי על הצואר. ברצועות שבשתי קצותיו. המחוברים מתחת זרועו ולפניו. והוא מונח באלכסון על כתפו. או לפניו על החזה. נמשך מצד ימין לצד שמאל. וסובב מלמעלה בצואר. למטה על הירך שבצד שני. וחוזר לפניו ולאחריו על ידי קשר הרצועות המחברים אותו על גוף הנושאו שבאופן זה יכול להפכו לרצונו לכל רוח שירצה. ומכל מקום אינו חוזר בקלות כל כך כסינר. מפני הכיס שהוא מלא וכבד תלוי באמצע. ומעכב סבובו. על כן אינו נוח להחזירו ולהפכו על צדו. ודברי בתי"ט אמת וצדק בזה.

משנה ה

וכן כזית מן המת. עמ"ש בס"ד מ"ג דפ"ז ורפ"ט דלעיל. וא"צ כלל למ"ש בתי"ט כאן דיש לאדם צורך בו לקוברו. וכן כתב בנבלה ושרץ משום דצריכין לכלבו. והא ודאי בורכא היא ואין להאריך. ומיחוורתא דהוצאה דאצולי טומאה מלאכה חשובה היא. וכדכתיבנא התם ע"ש:

משנה לחם

ככר דילמא קמ"ל אפילו היה כבד מאד שמשקלו ככר כענין הסיפא דלא יכול אחד להוציאו. ואשמעינן ברישא ביחיד בכל גוונא חייב. אפילו היה יותר ממשא בן אדם בינוני. וזה בעל כח יותר. או עשה בכח חזק ביותר. דמ"מ הוה ליה דרך הוצאה.

משנה לחם

את המת נראה פשוט אפילו מת נכרי לכ"ע. דהא ממגע וממשא לא אימעוט. ולא גרע מנבלה.

משנה לחם

את החי. פטור מ"ש בתי"ט כאן מהתו'. **צ"ע** כי לא הבינותי מאי דוחקייהו למימר שהתחשים והאילים היו הולכים ברגליהם כו'. הא בחיה ובהמה מחייבינן. משום דכאמן דכפיתי דמו. ואדרבה איפכא הול"ל. דמשו"ה בחיה ועוף לא פטרינן. דהוה דכוותה במשכן. שכן דרך לפעמים לישא הבהמה דקה על כתפו. וכדקאמרינן טעמא דהקילה תורה גבי גנב בתשלומי ארבעה תחת השה. ובאדם היינו טעמא דפטור. משום שלא היו נושאין אדם חי לצורך מלאכת המשכן. כי אם היה חולה. לא היו צריכין לו. כי לא יוכל להועיל להם מאומה. **וא"ת** אי הכי. למאי צריכינן לטעמא דנושא עצמו. תיפוק ליה דלא הואי מלאכה חשיבא במשכן. **י"ל** דאי לאו האי טעמא. אפ"ה הוה מחייבינן על הוצאתו. כיון דאית ביה צורך. וכל הוצאה דלצורך אדם. חייבין עליה. אע"ג דלא הואי דכוותה במשכן. דוק ותשכח. והיינו נמי טעמיה דמאן דמחייב במלאכה שאין צריך לגופה. משום דכיון דגמרינן במשכן דהוצאה לצורך אדם. מלאכה חשובה היא. א"כ לא שנא לאיזה צורך היא ההוצאה. לעולם חשובה היא. אם לא כן. תמה על עצמך. אם כל שעורי הוצאות שחייבין עליהן בשבת. היו במשכן. אלא שבבנין אב אנו למדים על הוצאה הצריכה לאדם. שהיא מלאכה שחייבין עליה. ועד כאן לא פליגי אלא במלאכה שא"צ לגופה. אי חשובה נמי. אם לא. **והך** תנא דידן ודאי ס"ל דכל הוצאה שהיא לצורך. תו לא בעינן דומא דמשכן דווקא. ואפי' במלאכה שא"צ לגופה מחייב. להכי אי לאו דחי נושא עצמו. פשיטא ליה דחייבינן על הוצאתו בכל גוונא. דהא ודאי לצרכו הוא. ולא גרע משאר דברים קלים שחייבין על הוצאתן. אלא משום דלא הוה כלל במשכן כדכתבינן. ולא דמי נמי לכל דבר המוצא. שאינו הולך לרצונו. ונושא עצמו לכל חפצו כאדם. ודוק.

משנה ו

וחכמים אוסרים משום שבות. מ"ש כאן בתי"ט על הרע"ב והר"מ ז"ל שכתבו הנוטל שער ראש חברו אפילו ביד חייב שהוא בהפך מדברי הגמרא:

אינו מוכרח כל כך דבגמ' לא איתא להא דאר"א מחלוקת לעצמו אבל לחברו ד"ה פטור. אלא אצפרניו לחוד. ואי משום דתני נמי שערו ליכא למידק דבחדא מחיתא מחתינהו. דילמא איידי דתני צפרניו תני נמי שערו בדידיה. אי נמי דשערו נמי דווקא ואיפכא. דבשערו הוא דפליגי. אבל בשער חברו לד"ה חייב. כדמפרשי אינהו ז"ל:

ובודאי לאו מהא דאר"א מפקו להך מילתא. דא"כ הוה להו לפרושי הכי בצפרניו דקדים. אלא משום דס"ל דווקא בעצמו הו"ל כלאחר יד. משא"כ בשל חברו. אורחיה הוא. אפי' ביד בשער. ולא דמי לצפרניו. דודאי אין דרך ליטלן לחברו ביד. ולכאורה היה נ"ל שהכריחם סוגיא דבכורות (דכ"ה) דמשמע דתולש חייב משום עוקר דבר מגדולו. לא משום גוזז וא"כ מה לי ביד. מה לי בכלי. אלא דווקא שערו דהו"ל כלאחר יד. משא"כ בחברו. וזה היה נכון ודוק. אבל א"א לומר כן בהרמב"ם עמ"ש בס"ד מי"א פ"ד דפאה:

פרק יא

משנה א

הזורק. מ"ש הרע"ב ור"ה כו' והמדברות. אוקמה אביי בזמן שישראל שרויין במדבר. אבל בשאין שרויין במדבר הו"ל כרמלית. וזה מקום תימה על הרע"ב דמה לו לפרש דבר שאינו נוהג עכשיו. ומה שכתב בתנאי כרמלית שיהא גבוה משלשה ועד עשרה הוא עד ולא עד בכלל. דהגבוה עשרה ורחב ד' הוא רה"י. ומש"ע ואויר כרמלית ככרמלית עד עשרה. ר"ל עד עשרה מקרקע הכרמלית ולמעלה:

משנה לחם

בלח"ש ולמעלה. נ"ב ומ"ש וכן מקום המוקף ואין בו ד' הוא מקום פטור.

משנה לחם

עמ"ש בס"ד במו"ק סימן שמ"ה. אם מחיצות משלימות לארבעה. אם לא.

משנה ג

משנה לחם

נשמט במשנה שבספרו של תי"ט. ונתגלגל חוץ לארבעה אמות. פטור. חוץ לארבעה אמות. ונתגלגל תוך כו'. כצ"ל.

משנה ד

וכמה הוא רקק מים פחות מי' טפחים. פירש הרע"ב וכמה הוא עומקו של רקק דנימא אכתי ר"ה הוא ולא נעשה כרמלית עכ"ל וכפירש"י ז"ל:

ותמיהא לי טובא הך מילתא דהא איפכא שמעינן דגומא עד עשר' הויא כרמלית כדמסיק תלמודא פ"ק (ד"ח ע"אב) ובעמוקה עשרה בר"ה רה"י היא כדאי' בגמרא דפרקין (ד"ק ע"א) דמיא לא מבטלי מחיצתא:

ולא הבנתי מ"ש הת"יט כאן. עמ"ש הרע"ב דעד כמה לא נעשה כרמלית פחות מי'. דאע"ג דעד עשרה כרמלית ולמעלה מקום פטור הא קיי"ל כו' דמיא ארעא סמיכתא ומשפת מיא משחינן עכ"ל. דלא ידענא מאי קאמר דעירבב ב' דברים שאין תלויין [בזה]. דהא דעד י' כרמל' ולמעלה מקום פטור. לענין אויר כרמלית אתמר. שתופסת עד עשרה מקרקע הכרמלית ולמעלה. ובהכי איירי נמי ההיא דמשפת מיא משחינן לענין אויר עשרה דכרמלית. ומה זה ענין לתנאי איכות הכרמלית שנתבאר דינו שהוא הגבוה מג' ועד עשרה (בר"ה) ולא עד בכלל. והא ודאי צריכה רבה כדאמרן:

איברא דהא דגומא לא קשיא דגומא ט' בר"ה דכרמלית היא. מיירי בדלא ניחא תשמישה ולאו להילוך רבים עבידא. וזה פשוט מבואר בגמרא הנ"ל. משא"כ ברק"ק דהילוך לרבים

הוא. אע"ג דע"י הדחק הוא. שמיה הילוך ומבטל מחיצה. ואין דומה לגומא חריץ דלא עבידי להילוך כלל. ונתעלמה אותה סוגיא מהרב תי"ט שכתב כן מסברת עצמו בדרך אפשר לומר:

אמנם הא דמפרש"י ורע"ב דעד כמה הוא עמקו דנימא אכתי ר"ה הוא ולא כרמלית. דמשמע דאם עמקו עשרה כרמלית הוי. הא ודאי קשיא דבהדיא אמרינן בור י' מלאה מים הזורק לתוכו חייב דרה"י היא. ואי משום דהכא שאני דר"ה מהלכת בו. משו"ה ודאי לא הוי כרמלית. דלא אשכחן כרמלית גבוה עשרה או עמוק עשרה. וכיון דמיא לא מבטיל מחיצתא רה"י הויא. ואי אתו רבים ומבטלי מחיצתא ר"ה הויא. ולא אמרינן בשום דוכתא דאתו רבים ומשוו כרמלית בר"ה:

ואין לומר דכי הוי עשרה הו"ל ים. דכיון דעמוק עשרה לאו להילוך רבים עביד לגמרי. ובהכי אית ליה דין ים. דחשבינן נמי כרמלית. הא נמי ליתא. דהא ברקק שר"ה מהלכת בו עסקינן. וכי לא מדרס דרסי ביה רבים. רה"י הוי כי אית ביה עשרה. דכרמלית עשרה בר"ה ליכא. וזה ברור ודוק. וי"ל בדוחק דרקק עשרה, תו לא מיקרי ר"ה מהלכת בו לגמרי. אלא היינו נהר המושך. או אגם. ולא דמי נמי לבור. ולא נקט רקק. אלא משום דכי לית ביה עשרה. לאו נהר הוא אלא רקק שמיה. דבה"ג הוא דמשכחת דר"ה מהלכת בו:

משנה לחם

בלח"ש ספ"ג כדאמר. צ"ל כדאמרן.

משנה ו

קלטה אחר. לשון רש"י וכגון שנעקר ממקומו וקבל עכ"ל. טעמו משום דכשעמד במקומו וקבל חייב. כדאי' בגמ' דריש מכילתין (דכ"ה ע"א) הזורק דאיהו עבד עקירה והנחה. ולא מיפטר אלא בעקר וקבל דלא אתעבידא הנחה מכחו של הזורק כפירש"י שם:

זרק לעשות חבורה. מ"ש התו' אין ר"י יודע לרבא כו' אמאי תני ההיא דחבורה עכ"ל. ולא כתבו כן אליבא דרב אשי עיין במהרש"א:

פרק יב

משנה ב

משנה לחם

החורש כל שהוא נראה דהיינו אפי' חופר גומא קטנה בקרקע. באצבעו בלבד. כדרך שעושין הזורעים קטניות. או נוטעין שתילי זרעוני גנה. זוהי חרישה של כל שהיא שחייבין עליה.

משנה ג

בין מב' סממניות. להך גירסא איכא למידק. אי הכי דתני סיפא בין בסם בין בסיקרא. הא תו למה לי. מה אם מב' סממנין כתב שתיהן חייב. בסם א' לכ"ש. ויש ליישב. מ"מ נ"ל דהנ"א עיקר. וכן יורה סידור הדברים וק"ל:

משנה לחם

מגדיאל מן גדיאל בן סודי. ואין צורך לומר אם היה צריך לכתוב אלוף מגדיאל. וכתב מגד. אע"ג דאינו שם אדם בתורה. מ"מ הוא שם דבר בפ"ע. מגד תבואות.

משנה ה

אות א' נוטריקון. פירש"י והרע"ב שעושה סי' נקודה עליה ומבינים מאותה האות תיבה שלמה עכ"ל:

ואע"ג דנקודה כל דהו לא בצרא מאות יו"ד. שהכשרה בכל שהוא. כדאמרינן התם כמה הנער יכול לכתוב יו"ד. ואי הכי הו"ל ב' אותיות. מכל מקום פטור. משום דהו"ל אין נהגין זע"ז. שאפי' כתב ב' אותיות גדולות ומעולות בדרך זה. שזו עומדת על גב זו. לא מיחייב עלייהו כיון שאינן נהגין זע"ז. הדר הו"ל ככתב א' בארץ וא' בקורה כך נ"ל לפרש דעת רש"י ז"ל בזה:

אמנם עדיין לא הונח לי דאפשר לומר דהך עדיפא מב"א דעלמא הכתובות זו ע"ג זו שאין מורות דבר. ואנן משום רושם מחייבינן. אבל באות ונקודה עליה דאית בהו משום רושם. שע"י הנקודה מבינים הסימן. מה לי על גבה או תחתיה. כיון שיש כאן ב"א. דומיא דקרשי המשכן הוא. וליחייב:

ולענ"ד היה נראה לפרש כמשמעות סתמא דמתני' דמיירי באות א' בלי נקודה. וא"ת איך נודע שהיא נוטריקון. י"ל דאיירי בכותב על כלי או שק דומיא דההיא דמעשר שני פ"ד מי"א. והוא סימן טוב בלי נקודה. איברא מאן דפטר הכא הא מני ר"י דהתם. והכא נמי היינו טעמיה. כיון דאיכא למימר שמות בני אדם הן כדאי' התם. לא מיחייב עלה משום רושם. מאחר שאינו סימן ברור ומובן היטב:

משנה לחם

לאחר ידו ע"פ רע"ב **ויותר** נ"ל שהפך הקולמוס ואחזו בין אצבעותיו. באופן שקצהו החתוך שבו כותב. יוצא מעל גב ידו. זה פירוש ברור. **מ"מ** נראה שגם זה אמת. שאפילו אוחזו כדרכו לפניו. והחזירו לאחוריו. וכתב בהפכת ידו. גם זה אינו כתב לענין שבת.

פרק יג

משנה א

משנה לחם

האורג שני חוטין היינו חוטי ערב. **אבל** חוטי שתי. שעורן כמלא הסיט. כדמפרש לקמן.

משנה ג

הקורע על מתו. מה שהקשה הרבתי"ט על מ"ש הרמב"ם דחייב משם שדעתו מתיישבת וחומו מתפשר. שזה הפך משנתינו דחייב לברך על הרעה בשמחה ובלב טוב:

נלע"ד דלק"מ דודאי מצוה להצטער על מיתת הקרוב. ולהרבות בהספד ובכיה על הכשרים. ורצון שמים הוא מלבד הטבע המחייב. גזרת התורה היא שלכן הוקבע ג' לבכי ז' לאבל וכו'. ודבר זה מפורש בתורה. ומכלל הברכה היא ויעוד לכשרים. שיזכו להספד כאמור בקבלה. ומצות חכמים לחמם ההספד. וארז"ל מי שאינו בוכה ומתאבל הרי הוא אכזר ועונשו מרובה (וכן הקריעה על המת מצוה. אע"פ שזולת זה עובר בב"ת):

ובכל זה אין סתירה למה שאמרו שחייב לברך על הרעה בשמחה ובנפש טובה. לומר שאע"פ שמצטער הרבה. והוא עומד בתוקף חימום האבל והאנינות אע"פ שחובה הוא. מ"מ מצוה היא שיפנה לבו מהאבל בעת שיברך על הרעה. כדי להודות להשי"ת ולברכו בנפש חפצה. ואין זו אזהרה רק לשעה קלה. כדי שיאמר הברכה בלב שלם. ומיד חוזר לאבלו וצערו. ופשיטא שהקריעה נעשית מתוך אנינות ונפש עגומה. וזה ברור:

משנה לחם

עתי"ט. ודקתני מתו שמוטל עליו לקברו. אבל לא להתאבל. עכ"ל. **ולא** כך אני אומר. אלא האי תנא דווקנא הוא. ונקט מתו. שחייב להתאבל גם לקרוע עליו. ואפ"ה פטור. כגון שכבר יצא ידי חובת קריעה. וקמ"ל רבותא במתו ממש. אע"ג דקעביד לשכך חומו. משום אפושי צערא. אפ"ה בשיצא ידי חובתו. תו ליכא תקון ופטור. ונכון.

משנה לחם

בלח"ש ס"פ ברור. נ"ב **ואי** קשיא אהא דהקורע על מתו שמחויב לקרוע עליו דחייב. היכי דמי. אי באביו ואמו ורבו מובהק. הא הו"ל קרעים שאינן מתאחין. והקורע כי חייב. על מנת לתפור הוא דחייב. ואע"ג דכולן רשאין למללן לשללן. **ואפילו** תימא דהתופר חייב נמי בכה"ג. ולא בעי איחוי לענין שבת. מ"מ האי לאו ע"מ לתפור הוא. דעכ"פ הבגד מתקלקל בכך. ויותר היה רוצה שלא יקרע. ולא יצטרך לתפור. ומשו"ה אפילו בשאר קרעים המתאחין לא מתוקמא שפיר. דמ"מ לא הויא דומיא דמשכן. שאין קורעין אלא לצורך היריעה שנפל בה דרנא. על מנת לתקנה לתפרה ולאחותה היטב. **תריץ** הכי. דלא בעינן ע"מ לתפור. אלא לאפוקי קורע גרידא. דמקלקל הוא. אבל במתקן עמה שום דבר. סגי. לחייב עליה. דתנא דידן ס"ל כר"י דמחייב אף במלאכה שא"צ לגופה. כשיש בה רק איזה תקון אצל דבר אחר.

כדשמעינן בדוכתי טובא במכילתין. ועמ"ש בס"ד לעיל מ"ג דפ"ז. ומ"ד דפר"א דמילה. **ואע"ג** דרישא דקורע בחמתו. אוקימנא דלא כר"י. היינו משום דלדידיה בתקון כל דהו סגי. דלא ליהוי מקלקל. ואנן בעינן מיהת תקון גמור (ומסייעא למש"ל פ"ז בס"ד) ותקון דשכוך חמה. או למירמא אימה. לא חשיב ליה תנא תקון. משו"ה לא ניחא לתלמודא לאוקמה לרישא נמי כוותיה. **מיהו** בתקון דדבר מצוה. ודאי מהני לתנא דמתניתין. אף דלא צריך לגופה של מלאכה. ומתקן בד"א בלחוד הוא. חייב טלה ודאי. כדמוכח טובא. **והא** הכא נמי מוקי תלמודא הך בבא. דקורע על מתו כר"י. וכדמסיק נמי בהדיא. דסיפא דכל המקלקלין פטורין. לא אתיא אלא כר"י. ועיין שם בתוספות ודוק היטב.

משנה ה

משנה לחם

לא כל הביבירין שוין בבית לא מפליג רשב"ג. **נראה** דבית משום דמקורה הוא. ולית ליה לאשתמוטי. לא שנא קטן או גדול. בכל גוונא הו"ל נצוד בו. משו"ה תנא ליה בית סתמא.

משנה לחם

ופירוש בחד שיחיא. כתב הר"ן בפא"צ במרוצה אחת. **כמדומה** שהוליכו מלשון מקרא. מי שחו. שכן קורין לשיטא שיחיא בארמית והשיטה אחת. הוא ריצה במים או ביבשה. כמו משוט בארץ. ודומיו. ורחוק באמת לפרשו מלשון שחייה. שהיא כפישת הראש והגוף לארץ. שאין לו ענין כאן.

משנה ז

אע"פ שעמד הראשון והלך לו. פירש התי"ט דמיירי שהראשון יושב לו מבפנים וממלא כל חללו של פתח. והשני שיושב בצדו היינו כנגדו מבחוץ על פני חלל הפתח. נמצא אם הראשון הולך לו לחוץ מוכרח השני לפנות לו מקום ולעמוד כדי שיוכל זה לעבור דרך עליו ללכת החוץ. ואז הצבי אינו נשמר בתוך כך עד שחוזר השני וממלאהו. ונמצא שהוא צודהו. אבל בהולך לו הא' לפנים משכחת שפיר שהצבי שניצוד ע"י הראשון לא פסקה שמירתו. אע"פ שעמד הראשון. ועכשיו הוא משתמר ע"י הב'. פטור הב' שאינו עושה אלא מעשה דלת נעולה לצבי השמור כבר. שאין צריך לפותחה כדי שיוכל לברוח זוהי כוונתו:

ובמג"א סי' שי"ו השיגו בזה וכתב עליו ותימה דאטו מי שיש לו תרנגולת בתוך ביתו ונפתחה הפתח. יהא אסור לסותמה. אלא ע"כ כיון שהוא נצוד כבר שרי. ה"נ כן דהא רש"י כתב דאין זה אלא כשומרו לצבי שהי"ל מאתמול. ונ"ל דלשון הר"ן אטעיתיה ע"ש. אבל באמת בא הר"ן לומר שאע"פ שמוסיף על שמירתו מותר. וכ"ש היכא שאינו מוסיף דמותר וס"ל להר"ן דזה לא אצטריך לאשמועינן במתני'. ומ"ש שהצבי קשור ובא א' ונעל מיירי כגון שלא ננעל הדלת עדיין משקשרו הצבי בתוכו עכ"ל:

ונ"ל שלא כדין השיג על הרבתי"ט שדבריו כנים. ודברי במג"א תמוהים בעיני. שלדבריו כל שניצוד פעם אחת. שוב לא יהו חייבין עליו משום צידה. וזה אינו אמת שהרי בודאי כל זמן שאינו ניצוד ועומד במקום השמור דמטו ליה בחד שיחיא. חייבין עליו אפי' היה נשמר מתחלה זמן רב במקום צר. כל היכא דעביד לרבויי כשמוצא עצמו מותר. פשיטא דחייבין עליו. וזה ברור מאד. ולא ידעתי מה ראה במג"א לומר כן. ומנ"ל לחלק בין ננעל עליו פ"א או לא. דאי מחיה ועוף שברשותו דהצדן פטור. התם בדלא עבידי לרבויי ובניצודין ועומדין מיירי:

ומ"ש דאטו מי שיש לו תרנגולת ונפתחה הפתח יהא אסור לסוגרה. אע"כ כשנצוד כבר שרי. דבריו נפלאו ממני דמה ראיה מתרנגולת דלא עבידא לרבויי. ואי במרדה הכי נמי דאסור לסוגרה משנפתחה. אע"פ שכבר היתה סגורה על התרנגולת ונשתמרה התרנגולת. מ"מ עכשיו שנפתחה ואינה ניצודה עוד כבתחלה. פשיטא דאסור ואסור לחזור ולסוגרה במרדה. מאחר שהתרנגולת ניצודה בכך:

ולמה לא והלא בפירוש אמרו שאם מרדו חייב חטאת. והוא סותר דברי עצמו שבסוף סי' הנ"ל משמע מדבריו ג"כ דאיכ' צידה בתרנגולת אע"ג דלא עבידי לרבויי. כל שכן בחיה דעבידא לרבויי. שאע"פ שניצודה פ"א. מאחר שנפתחה הפתח ואינה משתמרת עוד. מה לי בחוץ. מה לי בפנים. כל שאינו ניצוד ושמור. ובא א' וצדו ע"י שנעל עליו ודאי חייב.

ואי משום דאינו מכוין לצוד כי אם לשמור ביתו. בזה באנו למחלוקתו של הרשב"א והר"ן. והא לא קיי"ל כרשב"א. ומאי איריא שכבר ננעל פ"א ונפתח. אפי' בפעם ראשון שנועל עליו מותר להרשב"א כיון דמתכוין לשמירת ביתו:

ולא ידעתי במה נסתייע מרש"י שכתב שאין זה אלא כשומר צבי שהי"ל מאתמול. דכוונת רש"י פשוטה שר"ל השמור לו מאתמול. ולא בא אלא לומר שלא ניצוד בשבת. אבל בודאי צריך שיהא ניצוד ועומד עכשיו בשעה שנועל את ביתו. דאל"כ מה מועיל שהיה ניצוד אתמול אם עתה בשבת אינו ניצוד. והוא צודו עכשיו מחדש:

ומ"ש מהר"ן פשוט דהר"ן נייד מפירש"י משום דניחא ליה לפרושי רישא וסיפא שהוסיף על שמירתו דווקא ודוק. ומה ראיה ממנו שודאי זה פשוט דכ"ש אם אינו מוסיף על שמירתו של ראשון דפטור. אבל אין זה ענין לכאן. שהרי זה עושה מלאכה גמורה לבדו. דכשנסתלקה שמירת הראשון ונשאר הצבי בלתי ניצוד. כשבא הב' ומילאהו. מעשה חדש הוא ולא מוסיף בלבד. ואין חילוק בין היה נעול פ"א או לא. יצדקו דברי הרבתי"ט וצריכין אנו לפירושו כאן:

למה זה דומה לנועל את ביתו. כתבו התו' וא"ת מאי אולמיה דהך מהך. ונראה לריב"א דס"ד דבא וישב בצדו ליתסר משום דמיחזי דלהוסיף שמירה בא עכ"ל:
ר"ל דמיחזי דמכוין להוסיף שמירה הוא. משא"כ בנועל אע"ג דודאי נמי מוסיף שמירה. מ"מ הוי דבר שאינו מתכוין. דלא נעל אלא לשמור את ביתו. וקס"ד דביושב בצדו דקמכוין ליתסר. קמ"ל דאפ"ה שרי דכי היכי דלא מחייבינן ליה לנועל שיפתח את ביתו. והא ליכא למימר דשרי משום דהו"ל דבר שאינו מתכוין. דכה"ג פסיק רישא הוא. אלא ש"מ דכי נעל בהיתירא נעל. משום דכבר היה ניצוד ועומד. ה"ה למתכוין דשרי אפי' לכתחלה ודוק. כך נ"ל כוונת התו':

פרק יד

משנה א

החובל בהן חייב. כתב הרע"ב בפירושא קמא משום דהויא חבורה שאינה חוזרת וחייב משום מפרק דהויא תולדה דדש עכ"ל. זוהי דעת הר"מ ז"ל:
ולענ"ד א"א לקיימו ואיך אפשר לומר כן דהא פליגי רבנן עליה דר"י בחלזון. [שבת ד' ע"ה ע"א]. וס"ל דאין דישה אלא בגידולי קרקע. ופשיטא דקיי"ל כוותייהו. ותו אפי' ר"י לא קאמר אלא בחלזון דדם מיפקד פקיד. ותימה על הרבתי"ט שלא העיר עליו ושתק לו בכך:
והעיקר כפירש"י הראשון שהסכימו עליו התו' דחובל חייב משום נטילת נשמה שהיא תולדה דשוחט. ויש משום נטילת נשמה בדם שהוא הנפש. ואע"ג דאינו יוצא אית ביה משום נ"נ של אותו אבר והרי כאן מלאכה שלמה. ולא אצטריך לן לחיובי בשוחט משום צובע אלא לחיובי תרתי. מיהא משום נ"נ לחוד חייב. אפי' לא נפיק דמא:
ואפילו למ"ד משום מפרק אין צורך למה שנדחק הרב תי"ט. עיין עליו שדימה נ"ד לשם משמעון שחייב אע"פ שלא נתקיימה כל מחשבתו. ואין דמיונו זה עולה יפה במ"כ. ששם חייב לפי שעשה מלאכה גמורה. שכן מקיימין במקום אחר. וגם נעשית מחשבתו. שהרי כיון לכתוב שם. אלא שלא השלים כל מחשבתו. ובהא לא איכפת לן במחשבתיה. אם לא נגמרה כולה. שהרי זה דומה למתכוין לארוג בגד שלם ולא השלימו. שהוא דבר בטל לפוטרו מחמת שלא גמר כל מחשבתו. אחר שארג ועשה מלאכה שלמה ונתכוין לה. אבל חובל למ"ד שאינו חייב אלא בצריך לכלבו. משום דבלא"ה מקלקל הוא. ולאו מלאכה היא לגמרי. ולא מחויבת ליה אלא מחמת כוונתו. שחשב להוציא דם. והרי לא יצא. איך אפשר לחייבו על המחשבה בלבד:

אבל באמת איני יודע מה הכריחו לומר כן דהא שפיר איכא מלאכה גמורה. אי משום נ"נ. אי משום מפרק וצובע. דכיון דהחבורה אינה חוזרת כולהו איתנהו. אע"פ שלא יצא הדם רק נצרר. חייב עליו בשצריך לו לכלבו. והרי הדם הנצרר מוכן לכלבים. עכשיו שפירש מהאיברים ונתכנס בחבורה. אע"פ שמכוסה עדיין בעור. מ"מ עומד הוא לכלבים אחר ההפשט. או אחר שיחתוך מקום החבורה עם הבשר החי. וכיון שנעשה ראוי לכלבים ע"י החבלה. אף שמחוסר עוד מעשה אחר חייב עליה. לפי שעשה מלאכה ותיקן ולא קלקל. ולא הותנה שיהא צריך לדם לכלבו. ויהא ראוי לו לאותו שבת דווקא. אלא כיון שהוא צריך לו. ועשה מעשה המביא לידי הנאת כלבו. הרי תיקן בזה. ולאו מקלקל בחבורה הוא. וזה פשוט וברור:

עי"ל דהא דבעינן בחובל שיהא צריך לכלבו. אפי' תימא דבעי נמי שיהא ראוי מיד לכלבו בו ביום. ולא משכחת תיקון אחר. הנה מקום אתי להעמידו בשאר שרצים שאין להם עורות. דלא שייך בהו חבורה. להכי מיפטר משום מקלקל. כיון דלא עביד מידי. דלית בהו משום נטילת נשמה דאותו אבר. ולא משום צובע העור. מאחר שאין להם עור. והחבורה חוזרת כשלא יצא מהן דם דליכא משום מפרק ולא נ"נ. וביצא מהן דם נמי פטור. כשאינו צריך לו. דהו"ל מקלקל בחבורה. אבל בשצריך לו לכלבו. חייב אף על חבלת שאר שרצים. ובהכי מיירי הא דאיתא בפא"ט דשאר שרצים נמי החובל בהן חייב. כשיצא מהן דם. דהיינו בצריך לכלבו. אבל בבעלי העורות דשייך בהו חבורה שאינה חוזרת. או צביעת העור ומפרק. מלאכה היא ודאי. ולא פטרינן בה אפי' אינו צריך לדם. אלא לחבורה ודוק:

אמנם באמת העיקר כמ"ש תחלה וכדעת הרע"ב. דלמאן דבעי שיהא צריך לכלבו. כללא הוא לכל הני דמתני'. ושפיר משכחת בכולהו דמתקן אצל כלבו. אעפ"י שלא יצא הדם רק נצרר ואת"ל דלא חזי בהכי לכלבו. מ"מ צ"ל דלתקוני מילתא אחריתא קבעי. כגון לרפואה. או להנאת יצרו. ולצבוע העור וכיוצא. ולא סגי בלא"ה. זה מוכרח דאלת"ה לכ"ע מיפטר. דלמאן דס"ל במלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. מקלקל בחבורה פטור. והא מקלקל הוא. כשאינו מתקן כלום. כמו שכתבתי וביארתי היטב בס"ד בפ"ו דפסחים. ולקמן פר"א דמילה. ולמאן דמחייב במקלקל. פוטר במלאכה שאצ"ל עיין היטב. אלא ע"כ דמיירי במתקן קצת כגון שצריך לכלבו. ונצרר נמי חזי ליה וקאי להכי אחר שיחתך מן החי. אי נמי משום שסוף הדם לצאת. כמ"ש התו' בפ' כלל גדול. וכל אלה דברים ברורים בעזה"י. ובחנם הכניס הרב תי"ט עצמו בדוחק עצום:

חיה ועוף שברשותו. עמ"ש מ"ז פרק דלעיל:

משנה לחם

החובל לשון מקרא וחבל מעשה. לחבל עניי ארץ. וכן בארמית. וחבל לא השתכח בהון.

משנה לחם

בתי"ט ד"ה שצדן. צ"ל אלא שאותן שצדן.

משנה ג

אין אוכלין אזוב יון. הביא בתי"ט בשם המגיד דכל אלו הדינין הן בבריא שאינו נופל למשכב דהא תנן באחרון דיומא החושש בגרונו מטילין סם בתוך פיו עכ"ל:

ומנה כי התם דווקא דאיכא ספק נפשות. כדקתני טעמא מפני שהוא ספק נפשות. אבל בחולה שאין בו סכנה. צ"ע אם דוחה שבות דגזרת שחיקת סממנים. ועיין בא"ח סי' שכ"ח. ומשם מתבאר כמו כן. דאין הדברים הללו אמורים בבריא גמור. שמותר בכל. כשאינו מתכוין לרפואה. א"כ על כרחך תהא משנתינו בחולה קצת. שיש בו מיחוש שאין בו סכנה. והיינו שלא נפל למשכב. דקאמר הרב המגיד. משום דסתם נופל למשכב. יש בו סכנה. שהרי הוא כמי שעלה לגרדום לידון. אבל ודאי צ"ל דלאו בבריא ממש עסקינן:

משנה ד

לא יגמע בהם את החומץ. ויפלוט אבל מגמע ובולע. והא דקתני סיפא אבל מטבל. ולא מפליג בדידה למתני אבל מגמע ובולע וכ"ש הא:

נ"ל משום דלשון חכמים מרפא. אשמעינן אגב אורחיה דלא לישתי חומץ בעיניה. משום דאזוקי מזיק ואינו ראוי לשתייה כדאיתא בבתר' דיומא. דמשו"ה פטור השותהו ביה"כ כמות שהוא חי. להכי קתני תקנתא דאע"ג דלא יגמע ופולט. מ"מ מצי עביד להו רפואה טובה בלי היזק. ומועיל ג"כ יותר באופן זה. שמעכב החומץ בין השינים. (עיין בא"ח סר"ד ודוק)

משנה לחם

החושש בשניו בגמרא פ"ב דע"ז בעי למימר מעיקרא. דמתניתין מיירי במיחוש בעלמא. הא כייב טובא שרי. ודחי לה. דילמא כייב טובא נמי חושש קרי ליה. **והכי** הוא ודאי. כדמוכח בהדיא בבתרא דיומא מ"ו. ועמ"ש בס"ד במו"ק (סימן שכ"ז). **ואי** קשיא לך ההיא דשלהי יומא הנזכר. מאי שנא התם דשרי לחושש בשניו (לדה"ג כדכתיבנא התם) לחלל עליו השבת. ומאי שנא הכא דאפילו לגמע חומץ לא. **תריץ** התם שאני. דמיירי בספק סכנת נפשות. וכדמוקי להגמרא דהתם בצפדינא. ע"ש. והך דהכא אפילו תימא דבדכאיב טובא נמי מיירי. אפ"ה לאו בסכנת נפשות עסקינן. אלא בצערא גרידא איירי.

משנה לחם

ולא שמן ורד מסתברא דדווקא כי קבעי ליה לרפואה גרידא. כדאיירי במתניתין בחושש במתניו. הוא

דאפליגו ר"ש ורבנן. **אבל** שלא לצורך רפואה. היכא דעביד לתענוג. משמע דכ"ע מודו דסך ואינו חושש. אפילו מי שאינו רגיל בו בחול. ואף במקום שאינו מצוי. עם שי"ל בד"א ולפרושי איפכא. עמ"ש בס"ד בשי"ע (סמ"ב).

פרק טו

משנה ב

כלל אר"י. כתבו התו' תימא היכא קאי אי אמילתיה קמייתא. התם מתיר לגמרי. והכא קתני אין חייבין הא איסורא איכא עכ"ל:

נ"ל דה"ק להו ר"י לרבנן מאי דעתייכו דגזריתו חבל דגרדי אטו חבל דעלמא. חבל דעלמא נמי כי לא מבטל ליה ולא של קיימא. דומיא דגרדי הוא. אין חייבין עליו וליכא איסורא דאורייתא. וכולי האי לא ניגזור. ונכון:

משנה ג

מקפלין. עבתי"ט מ"ש בטעם סמיכות משנה זו לכאן. ואינו נראה כלל דקשירת מפתח החלוק אינה מתיקוני הבגד אלא מתיקוני קישוט האדם. והבגד מתקלקל בכך ומה ענין זה לזה:

והנ"ל בזה דנקט הכא דיני קפול בשיש להם דמיון עם דיני הקשירה. במה שנתלין בזמן. רצוני שכמו שהקשירה האסורה היא העשויה להתקיים ימים רבים. והעומד להתירו בו ביום מותר. ככה הקפול מות' הוא לבו ביום לצורך שבת. ולקפול ולהניח אסור:

ועוד אני רואה דקפול וכל מידי דאית ביה משום תיקון מנא. שייכי טובא בקשירה. שכן אורגי יריעות שנפסקה להם נימא קושרין אותה. וחוזרין ומתירין קשרי הבגד לייפותו. דאית ביה משום תיקון מנא. וכמאן דשקיל אקופי מגלימא עפרש"י שהם קשרים שבבגד דחייב משום מכה בפטיש שמתקן הבגד בכך:

משנה ז

משנה לחם

ועל עקרב כו'. עתי"ט דדייק ממתניתין דעדיות דנחש הוי במינו ניצוד. **לכאורה** איכא למידק הכי ממתניתין. דאמר ריב"ז חוששני לו מחטאת. ובשלהי האורג מדמי תלמודא נחש לעקרב בצידה. ממתניתין. ואטו לאו כל דכן הוא. אי ילפינן נחש מעקרב לקולא. דכי היכי דשרי בעקרב שרי נמי בנחש. ואי איתא לחיובא דעקרב. אע"ג דברי הזקא טפי מנחש. כדקיי"ל בעומד בתפלה דלעקרב פוסק. כ"ש לנחש דמחייב על צידתו. ואע"ג דלא קיי"ל כריב"ז. היינו משום דספק נפשות להקל.

פרק טז

משנה ז

על צואה של קטן. כתב הרע"ב לאו צואה של קטן אלא צואה של תרנגולין. ותמה בתי"ט השתא דמוקמת לה במונחת באשפה שבחצר וכו'. א"כ כי הוי נמי צואה של נער קטן כי מונח באשפה שבחצר ליתסר לטלטלו עד כאן לשונו:

ואין כאן תימה כלל דאף הרע"ב לא נתכוין להעמידה בצואה של תרנגולים דווקא. אלא רבותא נקט דאיכא לאוקמה אפי' בדתרנגולי' דלא חזיא למידי. ואשמעינן דלא ניטעי בלשון המשנה באומרה של קטן. דאין פירושו אלא מפני הקטן שלא יטנף. וא"כ איך שיהא צואת קטן פשיטא דשרי לכפות עליה:

ואין לומר דק"ל דילמא לא שריא מתני' כפיית הכלי. אלא לצואת קטן דחזיא לכלבים. והוי לצורך דבר הניטל. אבל לשל תרנגולין אפילו כפייה תיתסר. דלהא לא אצטריך לאשמועינן. דהיא עצמה מוכנת לכלבים. ולטלטלה נמי שרי ודוק:

משנה ח

מילא מים להשקות בהמתו. כתבתי"ט אורחא דמילתא נקט כו' אבל אה"נ דאפילו מילא מים בשביל ישראל עצמו אסור לשתות מהן עכ"ל:

ור"ל דהא דתני סיפא אם בשביל ישראל אסור. לא תימא בשביל בהמת ישראל דווקא. והוא מר"י בתו'. אלא דמיגז גייז ליה. דלאו משום אורחא לחוד. אלא כך לימדנו ר"י ז"ל דלרבותא דהיתירא נקטיה. דאע"ג דאורחה דבהמה לשתות הרבה. ולפעמים לא יסתפקו במילוי א'. ואיכא למיחש שמא ירבה בשבילה. אפ"ה מותר בממלא לבהמתו. וכ"ש לישראל עצמו. דלא שכיח. דלא סגי ליה במילוי דלעצמו. אבל לעולם בממלא לצורך ישראל עצמו נמי. אע"ג דישראל יכול לשתות מהבור. דמטפס ועולה מטפס ויורד. מכל מקום אסור. דהא מיהא אהנו מעשיו דגוי. שיכול הישראל לשתות במקום הזה. ועדיין במחלוקת הדבר שנוי שר"ת חולק:

פרק יח

משנה א

ודמאי. דחזי לעניים ואי בעי מפקיר נכסיה והוי עני וחזי ליה. וכתבו התו' דהוי מצי למימר כדלעיל בתרומה כיון דחזיא לכהן. ה"נ הא חזי לעני אע"ג דלא חזי ליה עכ"ד:

ולי נראה דבדמאי אצטריך דווקא להך טעמא דאי בעי מפקיר נכסיה. דלא שייך למימר משום דחזי לעניים. דלא בעי למיתביה לעניים. אלא לתקנו ולאוכלו. ולא קאי לעניים.

משא"כ בתרומה דשל כהן היא. ועל כרחיה בעי למיתביה לכהן. והוי מידי דחזי ודאי. אבל בדמאי בדעתו תלוי ליתנו לעניים. וכיון שאינו נותנו להם לא חזי מידי. דאי אפשר לעניים לקחתו על כרחו. משו"ה לא שרינן לטלטוליה. אלא מטעם הואיל דחזי לגופיה. והרי זה נכון בלי שום דוחק ודוק:

משנה לחם

ארבע וחמש עיין תי"ט. ואולי יש לומר גם בכאן ארבע בקופות גדולות. וחמש קטנות (עמ"ש בס"ד בלח"ש מ"ו פ"ג דסוכה) שבודאי אין כל הקופות שוות. אע"ג דשתיק מנה תלמודא. דסמיך אמובן ממילא בכל דוכתא. דלא לחנם נקטיה תנא. אלא ודאי קמ"ל לכתחלה מיהת לא ליעבד טפי. **והתי"ט** ניבא ולא ידע מה ניבא. כי ודאי כדבריו כן הוא. ששני תנאים בשני נושאים הם לעולם בכל מקום. כענין הכתוב שהביא.

משנה לחם

ודמאי הקשה אלי הישיש הרבני כמהר"ן דיין ע"ה. ז"ל תוך כתבו. הנני באתי לגלות אזנו. במה שנתקשה לי בספרו ל"ש כו'. הנה בשבת פרק מפנין כתב רפ"מ. ול"נ דבדמאי אצטריך וכו'. מ"ש רפ"מ לענ"ד דברי תימה הם. דכתב דלא שייך משום דחזי לעניים. אלא לתקנו ולאכלו ולא קאי לעניים וכו'. ובהיות כן א"כ פשיטא דלא שייך למימר דחזי ליה משום דאי בעי מפקיר כל נכסיה. דזה פשיטא לא יעשה להפקיר כל נכסיו. אלא עכצ"ל הואיל אם ירצה להפקיר כל נכסים חזי ליה. א"כ פשיטא י"ל הואיל אם ירצה יתן לעניים דחזי להם וק"ל עכ"ה. **על** זה השיבותי. במ"כ אשתביש. אפילו כוונת התוספות נעלמה ממנו. כי אם זה רצו תו'. מה הרויחו. אי ע"י הואיל אתו עלה. מאי עדיפותיה דהך הואיל מאידך הואיל. דכבר הועיל. ומה יועיל זה יותר. אלא ודאי רצו. שאין צורך לבוא לסברא דחוקה כגון הואיל. דלאו סברא פשוטה היא (כידוע לכל בר בי רב דחד יומא) ואי לאו דאמריה תלמודא. אנן לא הוה אמרינן ליה לגמרי. והוה קשיא להו להתוספות. מאי דוחקא דתלמודא. הא בלאו הואיל. נמי מיחזא חזי לעניים. כתרומה דחזיא לכהן בלא הואיל. ואע"ג דלא חזי לדידיה. מהני. ה"נ ליהני לדמאי כה"ג. אפילו תימא דלא חזי לדידיה כלל. **ולזה** יפה השבתי. דתלמודא הוצרך גבי דמאי לטעמא דחזי ליה דווקא. משא"כ לעניים. אע"ג דחזי בלא הואיל. מ"מ בדעתו תליא מילתא. ואיהו לא בעי למיתביה כוליה לעניים. מאי אמרת. אנן סהדי דלא מפקר נכסיה. דאתו כולא עמא ואכלי להו. הא לא מילתא. דאי נמי לא קעביד הכי. לית לן בה. דאה"נ ודאי סברא רחוקה היא שיפקיר אדם כל נכסיו. אלא מיהא כיון שיש לו קצת ציור במציאות. שרינן ע"י הואיל. שהיא סברא דחוקה. אלא שניתן רשות לבעלי התלמוד להשתמש בה מדוחק. ולא מתוך רווחה. אבל התוספות מיאנו משום כך בסברת הואיל. **ותו** אפילו לכשתמצי לומר. דה"נ מטעם הואיל קאמרי. אפ"ה לא דמי. דשאני הפקר. דאיהו גופיה מצי קדים זכי ביה. משא"כ להאכיל לעניים. דצריך דווקא ליתנו להם כולו. וק"ל. **ועוד** בהפקר. אפילו הפקירו בפועל. אין אחר רשאי לזכות בו. דאדעתא דהכי לא אפקריה. עמ"ש בס"ד במו"ק סרמ"ו. **מעתה** נסתלקה תמיהתו מעלי. ונהפכה אל הרודף ולא השיג ולא הציל. ואין לו אלא שכרו שכר שיחה

נאה שהשיח דעתו לפי תימה שלו. ואני בתומי הלכתי. את אשר תמ"ה טהרתי. מידיעת התימה נקיתי. ותשואות חן חן למעכ"ת שלא העלים דברי השגותיו מאתי.

משנה לחם

מאכל עורבין עפ"ז דשביעית.

משנה לחם

בלח"ש ד"ה מדדין במקרה כמו אזרה לכל רוח. וחבריו.

משנה ב

מדדין. כתב התי"ט בשם הרמב"ם שהוא כמו אדדם עד בית אלהים. ואמרו המפרשים שהמלה מורכבת. וביאורה אדדה עמם ונפקדה תי"ו ההתפעל. שהראוי אתדדם:

ועל דעתי אין צורך אבל הוא פועל יוצא לחבורת אנשים רבים שעבר בתוכם. כמ"ש כי אעבור בסך אדדה אותם אל בית אלהים. ירצה כשעבר בסך המון עם. הניע אותם עד בית אלהים לבקר בהיכלו. וזה פירוש נכון על דרך המפרשים הנז'. ואף שיראה שהמלה מבנין נפעל. ולפי דרכי הי"ל אֶדְדֵם מהקל או אֲדַדֵם מהכבד האל"ף בח"פ ודלי"ת רפויה. יש כיוצא בה במקרא. אמנם יש דעות שונות בביאור מלה זו. ועיין ברש"י (תהלים מ"ב) ויותר דומה למלה הנדרשה הכתוב אדדה כל שנותי דתפלת חזקיה המלך:

אבל אם היה גורר אסור. כתב התי"ט והאי איסור דתנן אפשר לי לומר דאסור וחייב קאמר דהא מחייב בחולה כשנשאו עכ"ל:

ואני אומר תיוהא קחזינא הכא. דאפי' לפמ"ש התו' ר"פ דלקמן דקטן חולה מיקרי כפות. הא מיהא מודו בקטן דלאו חולה. דשפיר הוי חי נושא את עצמו ושרי. דהא לא קאמרי דאסור לטלטלו. אלא אחר המילה. דהוי חולה. אבל קודם המילה לית דין ולית דיין דשרי. מטעם חי נושא עצמו. וכפשטא דמתני' דנוטל ודהמצניע כמו שאבאר בסמוך בעזה"י. וא"כ כי גורר מאי הוי. אטו תינוק גורר גרע מתינוק תוך ח' או אחר שנתרפא מן המילה:

לכן נ"ל פשוט דליתיה להך פיסקא. ואינו אלא פטור אבל אסור. וכדתנן בהמצניע [דף צ"ג ע"ב] בחי במטה. וגם זה שתירצו התו' בקטן חולה שאסור לטלטלו. מסתברא נמי דלאו לחיובא קאמרי וחז"ל העמידו דבריהם אפילו במקום כרת. שכן כחם יפה בשב ואל תעשה. ועוד שכבר תירצו קושיתם דבמשנה דלקמן באופן אחר. א"כ אין הכרח לתירוצם הראשון הנז'.

והראיה שהביאו מיומא דבחולה מודה ר"נ דהוי כפות. יש לדחותה ולומר דהיינו דווקא בשעיר דבלא"ה משרביט נפשיה. ופליגי רבנן דר' נתן ומחייבי אפי' בבריא. דלא סבירא להו חי נושא עצמו בבהמה. משו"ה מודה להו ר"נ בחולה. אבל באדם חי דכ"ע מודו

דנושא עצמו משום דלא משרביט. ואפי' קטן מאד וכפשט' דכולהו מתני'. קרוב הדבר דה"ה אפי' בחולה חיובא ליכא:

וכדמשמע נמי קצת לישנא דחי במטה. כלומר שצריך למטה. דאל"ה החי בכסא הו"ל למימר. והוי לישנא שפירא טפי וק"ל. אלא לאו לאשמועי' מילתא אגב אורחא דאפילו בחולה ליכא חיובא. וההיא דהנוטל דאוקימנא כר"נ. העמידוה התו' בהמצניע בתינוק בן יומו. דאליבא דרבנן אסור. ואפ"ה שרי ר' נתן ודוק הטיב:

משנה ג

חכמה. עמ"ש בס"ד בעזר אור ערך חכמה:

ומחללין עליה את השבת. מ"ש בתי"ט כאן להוכיח מן הגמרא דתחומין דאורייתא. אף שיש קצת טעם בדבריו. מ"מ אינו נמלט מדחייה. דאשכחן בלישנא דמתני' דלשבות דרבנן קרי ליה חילול שבת. עיין באחרון דיומא [ד' פ"ג ע"א] ודוק:

ועוד אין הכרח לומר דהך סוגיא אתיא דווקא כר"ע. אלא ספוקי מספקא ליה לתלמודא ברייתא כמאן אזלא. וה"ק מכדי תני קורין חכמה ממקום למקום. דכבר שמעינן דמחללין אף דבר תורה א"כ הא דתני ומחללין לאתויי מאי. דהא מרישא משמע נמי דמחללין אפי' באיסור תורה אי תיתי כר"ע. או דילמא כרבנן ס"ל. ורישא קמ"ל באיסור דרבנן ואשמעינן רבותא בסיפא לאתויי דאפילו איסור תורה שרי. והא מיהא דווקא איסורא גרידא דלית ביה כרת וסקינה. כגון כל פטורי דשבת וחצי שיעור ולאו דמחמר. אבל איסור כרת לעולם אימא לך דלא שריא. או אפילו תימא רבנן. ושרו רבנן אפילו איסור כרת בפיקוח נפש. להכי קמיבעיא ליה לאתויי מאי. אי לא מייתינן אלא איסורא לחוד. או אפילו איסור כרת:

והכי נמי מסתברא טפי דאליבא דרבנן אזדא שמעתין. דאי הוה ס"ד דבעל הסוגיא דתיתי כיחידאה. פשיטא דלא הוה מיבעיא ליה מידי. דודאי לאתויי איסור כרת קאתי אליבא דר"ע. כיון דשמעינן ברישא דקשרי איסור תורה. הרי לא נשאר לנו לרבות עוד דבר אחר. ואין כאן שאלה ולא תשובה. אלא על כרחך משום דפשיטא ליה דכחכמים דפליגי עליה דר"ע מיתוקמא ואליבייהו שפיר איכא לספוקי לאתויי מאי. דאף על גב דודאי מייתינן איסור תורה. מ"מ מיבעיא ליה היכי דמי. אי איסורא גרידא. או אפילו איסור שיש בו כרת וכנז'. ופשיט ליה דלכ"ע פיקוח נפש דוחה שבת בכל ענין. והשתא לא תסייעיה לרי"ף מהא לגמרי:

ומ"ש הרע"ב מג' ועד ז' לא אמרה צריכה אין מחללין. ר"ל אפי' חברותיה אומרות צריכה. ומש"ע ומז' ועד שלשים אפי' אמרה צריכה אין מחללין. צ"ע מאי שנא מהא דאמרינן

גבי חולה בי"ה [יומא ד' פ"ג ע"א]. דאם הוא אומר צריך אפילו מאה רופאים אומרים א"צ. שומעין לחולה דלב יודע מרת נפשו:

ושמא יש לחלק בין יולדת דסתמא בקיאין בגווה שפיר ויודעין שאין בה סכנה. ולא דמי לשאר חולה דצריך אומד כשהוא שותק. דמאכילין אותו ע"פ בקיאין. ואע"פ שהוא אומר אינו צריך. אבל חולי היולדת לאחר שבעה דלא בעיא אומד דידוע לכל שאין בה סכנה. ואין שואלין את הבקיאין בשבילה. שאפי' יאמרו שצריכה בטלה דעתם. והוא הדין היא עצמה:

או דילמא איכא לפלוגי בין אומר צריך אני שברור אצלו שיסתכן אם לא שיאכילוהו ויחללו עליו השבת. ובהכי מיירי ההיא דלב יודע מרת נפשו. להיכא דלא ברירא ליה מילתא שיסתכן. אע"פ שאומר צריך אני. וא"נ כדכתיבנא מעיקרא דאפילו באומרת ברי צריכה אין מחללין. הני מילי בסתם יולדת שאין יודעין לה חולי. כי אם חולשת איבריה שנתפרקו מן הלידה. אבל אם חלתה חולי כבד כאישתא צמירתא אף על פי שהרופאים מסופקים. או אפילו אומרים שאין בו סכנה. מסתברא דלדידה שומעין אי אמרה צריכה אני מחללין אפילו לאחר שלשים:

פרק יט

משנה א

מביאו בשבת. כתבו התו' ויביאו התינוק אצל כלי כו'. עמ"ש בס"ד בס"פ דלעיל. ותי' השני של התו' עיקר לענ"ד:

ואני מוסיף עוד דלר"א כיון דמכשירין כגופה דמילה דמי. לא צריך לשנויי במידי. ואפי' שלא מדוחק שרי לכתחלה לחלל עליהן השבת. דכיון דניתנה שבת לדחות אצלן. הרי היא כחול לענין זה. ולא בעי לאהדורי אהתירא כלל. זה ברור ומוכרח בסוגיא דוק:

ומ"ש בתי"ט דחולה הוי כפות וציין למ"ש ספ"ק דר"ה. נ"ל דלא דק דהתם אפי' הוו כפות לא הוי אלא לאו דמחמר. ולא להכי אצטריכא התם דקתני אפילו במטה עמ"ש שם בס"ד:

ותמהני עמ"ש הרב"י בסי' של"א דאסור להוציא התינוק אל האיזמל קפסיק ותני דאפי' הוצאה אסורה. ולא ידענא מנליה דאפילו להתו' אינו אסור אלא להחזירו וזה ברור:

משנה לחם

כלל אמר ר"ע עשי"ע (סל"ד).

משנה ג

ספק. כתב הרע"ב ספק בן ח' ספק בן ט' דאילו בן ח' כאבן בעלמא הוא ואין מילתו דוחה שבת:

צריך לומר דס"ל דמתניתין דלא כהילכתא. דדווקא בן ח' ודאי לא דחיא מילתו שבת. אבל ספק דחיא מילתו כדאסקינן בגמ'. מטעם ממ"נ אי חי הוא שפיר מהלינן. ואי לא מחתך בבשר בעלמא הוא. ומתני' דתנן ספק אין מחללין עליו. אליבא דר"א איתניא. דלא דחו מכשיריו. מיהא מילתו דחיא אליבא דכ"ע. ומכשירין אפי' בודאי לא דחו. לרבנן דקיי"ל כוותייהו. וזוהי דעת הטור ואינה מוסכמת. ולא ידעתי למה שתק בתי"ט ולא ביאר דעת הרע"ב שמחוסרת הבנה לכאורה:

וא"ת בן ח' נמי לידחי מה"ט דאמרן. י"ל דשאני בן ח' דנפל גמור הוי. והוא כאבן שאסור להזיזו. ופשיטא שאסור למולו. אע"ג דאינו אלא מחתך בשר בעלמא:

ואנדרוגינוס ביאורו כמספרו. כמ"ש בעזר אור. ועמ"ש בחיבורי לא"ח סי' תקפ"ט על המג"א:

משנה ד

חייב. לפי שהוא חובל ואינו מקלקל שיהא פטור וכן אמרו לגבי מילה מתקן הוא הרמב"ם מהעתקת התי"ט:

ואיני יודע מהו התיקון אחר שהוא חובל ולא עשה מצוה. ממילא מקלקל הוא ולא מתקן. דחובל אינו משנה אלא בצריך לכלבו. (ודאמרינן בהאורג מה לי לתקן כלי מה לי לתקן גברא. במילה כתקנה איירי התם. משא"כ כאן דבלא עשה מצוה קיימינן) ועל כן שאלו בגמרת פסחים פ"ו שחטו שלא לאוכליו לדברי האומר מקלקל פטור מאי תיקן:

וכן צריך עיון גדול לכאורה דעת הרב בהל' שגגות. שאף על פי שפסק בב' הבבות הראשונות לפטור. אחר כך פסק במל בשבת מי שאינו ראוי למולו לבדו חייב. ומשמע שאפי' בקדם ומל של אחר השבת מחייב. כשאין עמו מי שראוי למולו בשבת. ואע"ג דכה"ג לא עשה מצוה ומקלקל גרידא הוא בלי תיקון מצוה. דאכתי לא מטא זימניה. והא איהו ז"ל דפסק בהל' שבת כמאן דפטר מקלקל בחבורה. ור"א ור"י דהכא דמחייבי. סבירא להו מקלקל בחבורה חייב. כמו שהוכחתי שם פ"ו דפסחים. ואינה משנה דלא קיי"ל הכי. א"כ לכאורה פליאה דעת הרב ז"ל בזה:

אמנם לפמ"ש וביארתי שם בעזה"י דודאי יש תיקון במילה שלא בזמנה. או אפי' קודם זמנה דמוציאו מידי כרת ועשה. ויסבור הרמב"ם שאם קדם ומל תוך שמנה. אין צריך

להטיף ממנו דם ברית ויש כאן תיקון גמור. משו"ה ס"ל דיש חיוב חטאת בב' החלוקות כשאין שם טרדה דמצוה (וצ"ע לפ"ז ליישב גמרא דכריתות שהעירותי שם בפסחים):

איברא עדיין צל"ע דעתו ז"ל בתינוקות דרישא בחלוקות הפטור. שתלה טעם הפיטור מפני שעשה ברשות ועשה מצוה. וזה אינו אלא אליבא דר"י צריכינן להך טעמא דס"ל מתעסק בחבורה חייב. ובשלמא בבא דסיפא בלא היה לו א' הראוי למולו בשבת דחייב. איכא למימר דלא איירי במתעסק וטועה בתינוק שנתחלף לו. אלא בשגגת שבת או מלאכה. והכין דייק לישניה קצת. וחייב מטעמא דפרישית דמתקן הוא גבי מילה. אבל בבי דרישא לא הוי צריך למתלי פטורא דידהו בעשה ברשות דמצוה (ומשום דניתנה שבת לדחות דלדעתי לא צריכינן לה אלא אליבא דר"י. וכמו שביארנו זה פעמים ודוק היטב). כיון דמתעסק הוא. ובלא לתא דמצוה. נמי מיפטר כה"ג. דנתכוין לתינוק אחר וכסבור זה הוא. דמתעסק חשבינן ליה בכריתות (וכ"ש לפירושו של הרב בכ"מ):

וכן מה שכתב עוד שם בהל' הנז' שחט הפסח בשבת שלא לשמו בטעות פטו' מפני שהזבח כשר. ומאי איריא שהזבח כשר. תיפוק ליה אפי' היה פסול פטור. כיון דמקלקל בחבורה הוא:

ואין להשיב שאם היה פסול היה חייב משום דתיקן אם עלו לא ירדו כמ"ש בגמרא דפ"ו דפסחים. ואצטריך לאשמועינן דכה"ג היכא דטעי. ליכא חיוב חטאת. אכתי תקשי עליה דהא שוחט שלא לשמו בטעות שנתחלף לו בזבח אחר. מתעסק הוא. ושמעינן לתלמודא דמאן דלית ליה מקלקל בחבורה לחיובא. מתעסק נמי פטור כדמוכח מגמרא דכריתות. וכן פסק הרב ז"ל גופיה. וגבי מתעסק ודאי ליכא נפקותא אי מתקן מידי. דלא בעינן מתקן גבי חובל ומבעיר. אלא כי היכי דלא להוי מקלקל. אבל מתעסק דפטור משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אפי' מתקן פטור בלי ספק. דאטו נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר במתקן מי מיחייב. דהא דפטרת ליה משום דמתעסק. ואי במקלקל. בלא"ה פטור אפילו מתכוין. וזה פשוט דברור מאד. וא"כ הכא בשוחט הפסח במתעסק. אפילו הוי פסול ליפטר. ודוק היטב כי היא קושיא אלימתא לענ"ד צריכא נגר ובר נגר למפרקה:

והתימה מהמפרשים האדירים המה הגבורים חקרי לב מבארי חבור הרמב"ם בכ"מ ולח"מ שלא העירו בזה כלום. שלדעתי כל אותן השטות דתנוקות ודפסח. וכל החלוקות שנאמרו בהן אליבא דר"א ור"י. אינם ענין למסקנת פסק ההלכה אצלנו. ואעפ"י שהדין אחד ושוה. הטעמים הפוכים. דאלייהו דר"א ור"י מהדרינן לאוקמה חיובא דווקא בלא עשה מצוה. ומשום דמקלקל ומתעסק חייב. ולדידן אדרבה כל היכא דלא עבד מצוה.

מסתברא טפי לפטורא. כיון דמקלקל ומתעסק פטור. ולא מחייבינן אלא דווקא במתקן קצת במצוה. ובלא עשה מצוה כלל פטור לדידן. וחייב לר"י ור"א. אלא דמשכחינן תיקון בתינוקות ובפסח כמו שנתבאר:

משנה ה

משנה לחם

שני י"ט של ר"ה הרמב"ם ז"ל בחבורו פסק די"ט שני של גליות נדחה מפני מילה שלא בזמנה. ומתניתין נמי דיקא. דנקטה י"ט של ר"ה דווקא. משום דקדושה אריכתא היא. כמ"ש הרע"ב. **איברא** הרא"ש בתשובה פליג עליה. ודחי להך ראיה. משום דתנא בא"י קאי. ונמשך אחריו הרב בש"ע לפסוק כמותו. **ועם** שמה שכתב הרא"ש להעמיד משנתנו בא"י. נראה שאינו דוחק כל כך. אע"ג דבעלמא תנן נמי דינא די"ט שני של גליות. בדוכתי טובא. מיהת הכא שבקה למתניתין. דדחקא ומוקמא נפשה בזמן שהיו מקדשין עדיין על פי הראיה. דחלו שני ימים טובים של ר"ה אחר השבת. דלא כדנקטינן בגולה לא אד"ו ראש. **אפ"ה** דוחק הוא להעמידה בא"י דווקא. מיכדי רבי הוא דסתמינהו למתניתין. דמיעוטא דמעוטא מישראל הוא דהוו בא"י בההוא זימנא. לא לשתמיט לאשמועינן דינא לכל ישראל שבגולה. ושאני קדוש החודש ע"פ הראיה. דאכתי הוה נהיג ביומי דרבי. ואפילו בכמה דורות אחריו עדיין היו מקדשין ע"פ הראיה. כדאיתא. **ותו** איכא למידק מדאיכפל תנא למנקט נמי דינא די"ט סתמא. מסתייה דלתני שני י"ט של ר"ה. דהו"א כסברת הרא"ש. משום דבי"ט דעלמא לא משכחת לה תרי י"ט בהדדי. ולאו ממילא שמעת לה. דלא שנא חד י"ט דעלמא. משני י"ט דר"ה. למאי אצטריך למתנייה. אי לאו לאשמועינן דבי"ט דעלמא לא משכחת טפי מאחד עשר. אפילו האידנא בגולה. **על כן** לענ"ד אין לזוז מדעת הר"מ ז"ל בזה. דהכי משמע ודאי פשטא דמתניתין. ולא יהא אלא מחלוקת שקול. בשל דבריהם הולכין אחר המקל. אפילו היו שקולים החולקין. **גם** נ"ל ברור שאף הרא"ש לא אמרה. אלא בשכבר עבר זמנה ודאי. הוא דלא דחיא. אפילו י"ט של גליות. שהעמידו חכמים דבריהם במקום מצוה שעבר זמנה. כי הכא בגוונא דאיירי במתניתין. מיהו היכא די"ט שני הוא ספק שמיני. כה"ג ודאי מודה דדחינן ליה משום ספק מילה בזמנה. דחביבא מצוה בשעתה. ואפילו בספיקה דחבוב מצוה בזמנה אזלינן לחומרא. דספיקא דאורייתא הוא. ודוק. **והכי** משמע לי לשון תשובת הרא"ש שהביא בב"י (י"ד סוס"ו) ודלא כהב"י דלא שאני ליה. יפסיק ותני לאסור בכל גוונא. ולא נהירא. **ולכאורה** היה עולה על דעתי לומר. דמר אמר חדא. ומר אחר חדא ול"פ. דאפשר הר"מ נמי לא קאמר אלא בספק. אבל בודאי שלא בזמנה. אימר מודה להרא"ש. איברא לא מיחוורא כולי האי.

משנה ו

מל ולא פרע. הקשו התו' תימה אמאי אצטרי' למיתני האי כיון דכבר תנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב וכי לא פרע עדיין רוב עטרה מכוסה עכ"ל:

והתי"ט האריך לשון בזה ליישב תמיהתם. ולא ירדתי לסוף דעתו כלל. ולא ידעתי מה חידש. ואם רצונו לומר דקמ"ל במל ולא פרע כאילו לא מל לגמרי. משא"כ בציצין דלא הוי כלא מל. משו"ה אצטריך. לא ידענא מנ"ל לחלק ביניהם. דכיון דמעכבין. ודאי דהוי נמי כאילו לא מל לגמרי. ולדעת התו' אי איתא דפריעה לא ניתנה לאאע"ה. בשר החופה כ"ש דלא הוי מעכב ביה. ונשארה קושית התו' במקומה דלדידן דבשר החופה רוב הגובה של עטרה מעכב. משום דמכסה מקצתה של עטרה. כל שכן פריעה דעדיין ודאי מכוסה העטרה:

איברא דדעת התו' אינה מוכרחת בזה. דאפשר לומר אע"ג דבשר החופה מעכב. משום דאפי' מילה לא עביד כתקנה. וסד"א בשר המכסה את העטרה הוא דמעכב. אבל מ"מ פריעה לא מעכבא. אע"פ שכל העטרה מכוסה בקרום. לית לן בה. אלא לכתחלה. קמ"נ דאף זה הוי כאילו לא מל. ודיקא נמי מתני' דקתני רישא אלו ציצין כו'. ולא קתני נמי הניח בשר החופה כו' כאילו לא מל כדקתני סיפא. והא ודאי כי שביק מידי דמעכב. כמאן דלא עבד מידי דמי כנזכר. אלא ע"כ ה"ט משום דכשלא חתך בשר החופה. פשיטא ליה לתנא דהו"ל לא מל ממש. ולא שייך למימר כאילו לא מל בדרך דמיון. דכיון דמעכב במילה גופה. ודאי לא עשה ולא כלום. אבל כי עביד מילה כהוגן. אע"ג דלא פרע אימא דלא מעכבא. דאכיסוי קרום לא קפדינן בדיעבד. אשמועינן דאפ"ה הו"ל כאילו לא מל ולא עשה כלום. אע"פ שבאמת מל יפה. (דמילה הא עבדה ופריעה מילתא אחריתא היא) חשבינן ליה כלא מל. ואולי גם התי"ט נתכוין לכך עם שאין לשונו נוטה לכך ולא האיר דבריו כלל:

עי"ל קושית התו' דמל ולא פרע. ציצין דפריעה קאמר. כעין מה שתירץ ר"ת לר"י הלבן ביבמות (דע"א ע"ב):

פרק כ

משנה ג

ואין שורין את הכרשינין. רש"י ז"ל גרס ואין שולין כהא דתנינן בי"ט אף מדיח ושולה. ובמשנה ד' פ"ב דמ"ש משמע דגרסא זו ברי"ש היא נכונה:

משנה לחם

החלתית י"מ שהיא החלבנה ובלעז אשאפיטידא ועפ"ב דע"א.

פרק כא

משנה ב

היתה של עור. לשון הרע"ב היתה על של עור. מפני שהכר הוא לשון זכר. לכן הוסיף בו על. להסב הלשון על הלשלשת. שהיא לשון נקבה. והיא המקבלת פעולת הקנוח:

משנה ג

משנה לחם

נוטל את הטבלא (שיש תורת כלי עליה) **ומנערה** דהו"ל טלטול מן הצד. לגבי מוקצה שמונח עליה. **ואע"ג** דקיי"ל טלטול מן הצד שמיה טלטול. היינו דווקא לצורך דבר האסור (עיין א"ח סימן שי"א) משא"כ כאן. שאינו עושה לצורך העצמות והקלפין. כי אינו עושה אלא לפנותן. ולנקות שולחנו הוא צריך. משו"ה שרי כה"ג. כמ"ש בס"ד במו"ק (סימן ש"ח).

משנה לחם

מקנחין בו צריך לומר דאז לא הוי פסיק רישא. אם י"ל עור בית אחיזה. שיכול לקנח בו בנחת. משא"כ כשאין לו. שא"א כלל בלי סחיטה.

פרק כב

משנה א

משנה לחם

מצילין ממנה מזון ג"ס כתב רמ"ז צ"ע אם ג"ס דקתני. היינו אפילו נשברה במנחה כו'. ויש סברא לקולא כי היכי דמקלינן בכלים. דאילו גבי דלקה לא שרי אלא בב' כלים. והכא מותר אפי' בכלים הרבה. **אשתביש** בלשון הטור. ולא הבין דלרבותא נקט שני כלים. למימרא דאפ"ה לא שרי אלא שלש סעודות. והוא הדין להרבה כלים. בג"ס שרי. טפי לא. וכל שכן הוא. אבל בכלי אחד. כמה דבעי מציל. ודלקה וחבית שנשברה. שוים בכך. בזה ובזה. וכן פירש"י בהדיא. לכן יטול מה שחדש בכאן.

משנה ג

שובר אדם את החבית. עבתי"ט שכתב בשם הר"ן כיון דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור. הכא משום צורך שבת שרי לכתחלה:

וצ"ע דהיכא משכחת דהתירו מלאכות האסורין בשבת משום צורך. דדווקא בי"ט הוא דשרי צורך אוכל נפש. אבל בשבת מצינו שאפילו בשבות דטלטול מוקצה הקל העמידו דבריהם. ואף לצורך מצוה לא התירו בו. והא ודאי דלא גרע איסור דמקלקל. מטלטול המוקצה שאין לו עיקר מן התורה:

ולעי"ד אפשר דמקלקל אסור גם מן התורה אע"פ שאין חייבין עליו דוגמת חצי שיעור דאסור מ"ה. והיינו דווקא היכא דמכוין לקלקול דמלאכה היא. אלא שאינה צריכה לגופה. והכא ה"ט דשרי. דלא קמכוין לקלקול. ודבר שאינו מתכוין שרי אפי' במתקן. ואע"ג דפסיק רישיה אסור. היינו דווקא במתקן. אבל הכא דמקלקל הוא. ולא מתכוין נמי. דאין כוונתו אלא להוציא האוכל שבתוכו והו"ל כשובר אגוזים. משו"ה שרי אפי' לכתחלה. ועיין בריש כתובות בסוגיא דבעילת בתולה בשבת ודוק:

משנה לחם

שובר חבית עתי"ט בשם הר"ן אבל בכלי גדול לא. **וצ"ע** מאי בנין וסתירה שייך הכא. כלי חרס כיון שנשבר אין לו תקנה. ולא הוי סותר על מנת לבנות.

משנה לחם

ממרח נ"ל דממרח לאו היינו ממחק גמור ממש. ואין בו חיוב חטאת. דשאני ממחק שהוא תקון העור ודבר המתקיים. משא"כ בשעוה. אלא משום דדמי לממחק. אית ביה איסורא. **ומ"מ** במירח שעוה לסתום נקב דכלי. דאורחיה בהכי. שכן מקיימין אותו בעת הדחק. קרוב הדבר להתחייב עליו חטאת. מ"מ אינו ודאי והיינו ספיקיה דריב"ז. כך נ"ל.

משנה ד

מי שנשרו. כתב הרע"ב שנפלו. מפרש שנשרו לשון נשירה. הנו"ן יסודית ונקודה קמ"ץ והמלה מהקל. לא מהנפעל מענין שרייה. והכי משמע בגמרא דריש משילין:

משנה לחם

שוטחן בחמה אבל לא כנגד האור שהיד סולדת בו דמבשל. כך כתב בב"י בשם המרדכי. **משא"כ** בחמה. דאפי' במקום שהיד סולדת בו שרי. דאין דרך בשול בכך. ע"ל פ"ג מ"ג.

משנה ה

הרוחץ במי מערה. עבתי"ט ונ"ל שלשונו מוטעה וצריך לתקנו כך ולא תני לה אלא לגלויי אמי מערה דחמין נינהו. והיינו נמי חמי טבריא. אלא שחמי טבריא מגולין. וחמי מערה מקורין. ואיכא למיחש לזיעה כו' וק"ל:

ונסתפג. עבתי"ט שכתב וא"ת והיאך שרינן להסתפג והא קיי"ל דבגד שרייתו זוהי כיבוסו. ובודאי האמת הוא כמ"ש הר"ן בשם בעל התרומה דלא אמרינן הכי אלא בבגד מטונף. אבל כאן א"צ לזה. דבלא"ה לק"מ. דהכא ליכא שרייה במים. דאינו אלא מנגב מים הטופחים על בשרו. ואין הבגד נשרה בכך וזה פשוט:

פרק כג

משנה א

וכן האשה מחברתה ככרות. עמ"ש בתי"ט ז"ל ואף על גב דבהלוואת כדי יין ושמן נמי איכא למשמע אי כהלל כו' מ"מ הואיל ודברי הלל בככרות נשנו כו'. ומשו"ה נמי בש"ס כי דייק בשבת הוא דאסור כו' לא דייק אריש עכ"ל. ואינו מספיק כלל ודוחק נגלה:

ולי נראה ליישב במה שאוסיף להקשות אתלמודא מנא ליה למידק מתני' דלא כהלל. דהא לא אסר הלל אלא בהלוואה. ובמתני' דהכא לא שרינן אלא בשאלה. דהדרא בעינא ואינה אלא לזמן מועט וניתנה ליתבע מיד. דילמא מודה בה הלל. דלא דמיא להלוואה דאינה פחותה מל' יום. התם הוא דמיחזי כריבית. וקשי' נמי אתרצן מ"ט לא שני ליה הכי:

והשתא אתי שפיר דארישא לא דייק. דידע דאיכא לשנויי כדשנינן. אלא ממשנה יתירה ס"ד למידק דאתי לאשמועינן דלא כהלל. ודחינן דליכא למשמע מנה. דאפי' תימא לא שני להלל בין הלוואה לשאלה. אכתי מיתוקמא מתני' כוותיה. ודילמא אדרבה משו"ה תני בבא יתירא לאשמועינן דינא דמתני' אפי' אליבא דהלל. וק"ל:

משנה לחם

למה"ר אברהם יצ"ו. **השמעתני** קול מלין מקצת מעיינים שראו בספר לח"ש רפכ"ג דשבת. וחשבו שלא ראיתי פירש"י בגמרא שם. **לזאת** אשיבך ואת רעיך. כי הן אמת קצרתי שם קצת. מתוך שסמכתי על המבין. כמנהגי במקומות הרבה. לתפוס לשון מועט המחזיק את המרובה. ומובן למעיין משכיל הטורח לירד לסוף דעת המחבר. ועתה שאני רואה שלא הספיק לכם הקצור. לכן אבאר לך כוונתי הפשוטה וברורה מאד לבלתי מתעקש. ורצוני לומר מנליה לאוכוחי מדוקיא דסיפא. דקתני ובלבד שלא יאמר לו הלוני דקאי נמי אככרות. ולמידק הא בחול שרי. ודלא כהלל. דילמא לעולם אתיא כהלל. ולא שאני ליה להלל. בין שבת וחול. דבתרוייהו הלואה אסירא. ושאלה שריא. והכא גבי שבת. שאלה אצטריכא לתנא. דלא תיסק אדעתין. בשבת אפילו שאלה תתסר. משום דילמא אתי למכתב. א"נ מהו דתימא נגזור שאלה אטו הלואה. משום איסור מוסיף וחומרא דשבת. משו"ה קמ"ל שאלה דשריא לעולם אפילו בשבת. ואיידי דנסבה להיתירא נקיט ואזיל כולה מילתא. וכייל נמי לאיסורא באגב. כסוגיא דמתניתין בדוכתי טובא. **ואי הכי** מנליה לדיוקי ולמפלג בין שבת וחול. משום סיפא דלא אצטריכא. דוק הכי משום רישא דצריכא כדאמרן. נקטה לסיפא (בפרט דאכתי לא ידעינן לדהלל) ולא תפלוג אלא בין שאלה והלואה ולק"מ. ומה לו להתרצן לדחוק. והלא ריוח הרבה לפניו. שאין להוכיח כלום דלא כהלל. אלא על כרחך צ"ל כתרוצי. דמתניתין קשיתיה. וניחא טפי יתורא דמתניתין. מה שלא נתיישב כל עיקר בדברי תי"ט. אף לא בדוחק. הנה הזקקתני לפרש (ולהאריך נגד טבעי) דבר המבואר בעצמו. למי שיש לו לב מבין וחכם לכשירצה להעמיק מעט. ולא כרץ על ראשי השבלים

ומהלך על הגחלים. ואינו מתהלך בעיונו לאט. ואוזן מלין תבחן וחיך אוכל יטעם מה ילעט. מובטחני שלא יקוץ בלחמי הניתן בעיון יפה ולא יבעט.

משנה ב

ובלבד שלא יתכוין כו'. כתב הרע"ב חסורי מחסרא כו'. אבל עם אחר לא:

ר"ל אפי' המנות שוות עם אחר לא. ובי"ט הוא דאסור. אבל בחול שרי במנות שוות אפי' עם אחר. ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה. דאז אפי' בחול אסור. כך צריך לפרש לשון הרע"ב וק"ל. והוא כדעת הר"ן. ואין כן דעת הפוסקים עיין בא"ח (סי' שכ"ב):

קוביא פי' הרמב"ם כמו שחוק הפספסין והנרדישיר. וכתב בעל תי"ט ודומה לי שהנרדישיר הוא לשון לע"ז לשחוק שקורין בל"א שאך צאוועל. כן הוא ודאי ואינו לשון לע"ז אלא לשון תלמוד. שכן הוא בפ' אע"פ. וכך פירש"י שם נרדישיר שקאקי וידוע שהוא השאך שפיל:

על הקדשים בי"ט. עבתי"ט שהביא פירושי' חלוקים במשנתינו. ולא נתיישב לי לשונה על פי שטתם. כי לדברי שניהן קשה למה שינה התנא את טעמו והחליף לשונו. דלהרמב"ם הכי הו"ל למימר. ומטילין חלשים על מנות קדשים בי"ט. אבל לא על של חול. ולהראב"ד ודעמיה הול"ל ומטילין חלשים על מנות קדשים בי"ט ותו לא. אי נמי אבל לא על של חול. ותו קשיא לי מאי שנא דתנא הכא בי"ט והא בשבת קיימינן:

ונ"ל לומר דבר הגון בזה ולפרש משנתינו כפשטה וכמשמעה. דמטילין חלשים על הקדשים סתמו כפירושו. על הקדשים להקריבן קאמר. דהכא בי"ט עסקינן דכל המשמרות שוות בו. וכדתנן בהדיא שילהי סוכה בשמיני חזרו לפייס כברגלים. דש"מ אף בי"ט הן מפיסין. והיו הקרבנות מתחלקות למשמרות. וצריך להטיל גורלות עליהן. לידע איזה משמר יזכה באיזה מן הקדשים הקרבים בו ביום ולא סגי בלא"ה דלא ליתו לאינצויי. וכמו שהיה שם פייסות לעבודות התמיד בכל יום. ואפי' בשבת שסתם שנו חכמים ד' פייסות היו שם. [יומא ד' כ"ב ע"א]. ועל כן קבעום הפייטנים גם ביוה"כ וכמו שיבואר במקומו בעזה"י. והא לא אצטריך לאשמועינן. דהא תני ליה התם בדוכתיה. וכדאי' נמי בהדיא בסדר יומא (דכ"ו ע"א):

והכא מילתא חדתא קבעי לאשמועינן. דלא שייך אלא בי"ט. שהיו צריכין להטיל החלשים על בהמות הקדשים עצמן. כדי לידע מי ומי מהקרבנות ציבור שבו. לאיזה משמר יגיע. ותו משום דקבעי למיתני סיפא אבל לא על המנות:

ובזה יש לי לומר ב' דרכים. אחד ירצה בו כמו שפירשו בגמ' אבל לא על המנות של קדשים דחול בי"ט. ואע"ג דעל מנות של י"ט מותר להטיל. היינו באגב דהואיל והותר הגורל על הקדשים כאמור. הותר אף למנותיהן. אבל לא דחול דהא אפשר מאתמול. ועוד שלא יבוא להקריבן ג"כ בי"ט:

אך עדיין קשה לי על דרך זה דמ"ט שרי להטיל על מנות קדשים די"ט. מאי שנא משאר מנות. דאפי' בשוות. (למאן דס"ל הכי) אין מפיסין לאחרים. משום דסתמייהו קפדי אהדדי. כל שכן כהנים דבני נצויי נינהו. טפי איכא למיחש. ובהא מצינא למימר דמשום דלא שרינן להו. אלא במנות דקדשים שנשחטו בו ביום. מדכר דכירי וידעו ומחלי ולא קפדי. מכל מקום נרא' קצת דוחק:

ודרך שני נ"ל אבל לא על המנות לגמרי קאמר. דעל מנות לעולם אין מגרילין. אפילו מקדשים שנשחטו בי"ט. וטעמא כדאמרן משום דלא גרעי מסתם בני אדם. שאסור להפיס להן מנה כנגד מנה. משו"ה אפילו בקדשים לא שרי להפיס אלא על הקרבתן בלבד. דלא סגי בלא"ה ולא שייכי בה איסורי מדה ומשקל:

ובזה מתיישב ג"כ מה שהקשו התו' דהא בפ"ב דקידושין משמע דאין חולקין מנות קדשים ע"פ הגורל אלא חוטפין. והשתא אתי שפיר דמשום הכי נמי אסרוה בשבת לגמרי. כיון דבחול נמי אין נכון לעשות כן. אע"ג דבחול איסורא ליכא. ומרישא לק"מ דהא פרישנא לה בקרבנות עצמן. ובכן לשון המשנה מבואר היטב בלי גמגום כלל:

אמנם בלשון הגמרא צריך לדחוק לפ"ז דהא דקאמר אבל לא מנות דחול. אכל מנות דעלמא קאמר דכולהו חול לגבה. אפי' שוות. (ואיכא מאן דשרי. אפ"ה מודה דבקדשים אסור מטעם האמור) וטעמא דמילתא הוא דאי שרית דשבת. אתי למיעבד אפי' בדחול. מ"מ כך חובתינו וכך יפה לנו. שענין המשנה ולשונה מתבאר בכך יפה יפה בלי ספק. והותרו עם זה כמה ספקות ודקדוקים מלבד הנזכרים. והשתא מתני' רבותא אשמעינן במנות דקדשים ודוק:

משנה לחם

בלח"ש סוף הדבור ודוק. נ"ב. **ואיברא** למאי דפרישית. אפילו רישא נמי צריכא הכא. דקמ"ל מטילין על הקדשים שבי"ט. אף כשחל בשבת (דלא תני ליה בהדיא במתניתין בשום דוכתא אלא הכא) דדבר הלמד מענינו הוא. דבמכלתין בשבת קמיירי בכולא. ולא נסיב בי"ט. אלא משום דלא שייכא כלל מהך מילתא כי אם בי"ט שחל בשבת. **ודלא** כמג"א (סימן שכ"ב) דקסבר דלא שרי אלא בי"ט דוקא.

משנה ג

ולא יאמר אדם לחבירו. לדיוקא אתי דאי לגופיה פשיטא. והקשו בתו' ונימא דאומר לו שכור לי פועלים למחר. ומה שתירצו נ"ל דוחק דהא אדרבה חבירו אצטריך ליה. ולא מיבעיא הוא עצמו. ולי נראה לתרץ דא"ה מאי איריא לחבירו אפי' לגוי נמי לא יאמר ודוק:

משנה לחם

בלח"ש סד"ה ולא. ודוק. עמ"ש במו"ק צדדתי להתיר בגוי. וע"ש בחי"ג בס"ד.

משנה ה

משנה לחם

סכין ומריחין הקדים התכלית. ע"ד וירום תולעים ויבאש.

פרק כד

משנה א

נותן כיסו לעכו"ם הקשה הרא"ש דהכא פירש"י וכן הרע"ב דנותן מבע"י ולקמן מפרש"י שמניחו על החמור משתחשך. ועוד מה צריך טעם דעכו"ם א"א מצווה כו' הא ב"ה מתירין מבע"י ע"י קציצת שכר. ומסיק דהכא נמי איירי משתחשך:

ודבר תימה הוא שלא ירגישו רש"י ורע"ב בכל זה. והיותר נפלא שתוך כדי דיבור יתירו משתחשך אפי' בבהמה שמצווה על שביתתה ואית בה משום מחמר. כ"ש לגוי. על כן אני אומר שזה דבר שאין לו שחר לעשות גדולי הפרשנים טועים בדבר כזה שמבואר מתוך דברי עצמם. ולפי דעתי פשוט דאינהו נמי ס"ל דאף משתחשך מותר. והני מילי בדיעבד דווקא. שאם המתין עד שקדש עליו היום. ודאי דמותר ליתנו לגוי מק"ו דבהמה. אפ"ה ס"ל דלכתחלה לא ימתין עד חשכה. אם יש עמו גוי שהרי יכול ליתנו לו מבעוד יום וינצל מאיסור שבות. והרי זה מוכרע מעצמו שאין נכון להביא עצמו לידי איסור שבות בלי צורך. והרבה החמירו בו בכמה מקומות ולמה יתירוהו בחנם. אלא ודאי דאע"ג דשרי מחמת האונס בדיעבד. אפ"ה קמ"ל תקנתא לכתחלה. דהא אפשר לו לעשות כן בלי שיעבור על השבות. דלכ"ע שבות איכא בשולח הגוי בשבת להביא חפציו דרך ר"ה. ובודאי יפה פירשו דלא תימא דשרי אפי' לכתחלה להמתין עד שחשכה:

ומה שדייק הרא"ש דא"כ מה צריך טעם דעכו"ם אינו מצווה כו' הא שרי ע"י קציצת שכר. אינו דיוק. דהכא סתמא תנן נותן כיסו לנכרי בכל גוונא ואינו צריך לקצוץ. ואפילו היה דיוק אינו הוכחה לסתור פירוש רש"י לפמ"ש דתלמודא קושטא דמילתא קאמר דהא דשרי אפי' משתחשך. טעמא משום דאינו מצווה עליו. כמו על בהמה. משו"ה תני

מעיקרא תקנתא דנכרי. אבל לעולם אימא דלא הותר אף ליתנו לגוי בשבת אלא מדוחק כדעת רש"י. וזה ברור מאד. ולישנא דמתניתין נמי דייקא. דקתני מי שהחשיך לו. דומיא דמי שבא בדרך וחשכה לו דפ"ד דעירובין מ"ז. ולא קתני מי שקדש עליו היום:

מניחו על החמור. לשון הרע"ב כשרוצה הבהמה לעמוד נוטלו מעליה. ופירש התי"ט דר"ל קודם שתעמוד לא תעשה הנחה וכמ"ש הרמב"ם עכ"ל.

ואני אומר דוק ותשכח שאין לפירוש זה עמידה דהא כיון דליכא עקירה. הנחה לא מעלה ולא מורדת. ולא שנא עקירה בלא הנחה או הנחה (וכ"ש הוא דלא אתי בה לידי חיוב חטאת) בלא עקירה. לאו מלאכה היא אפילו באדם דאית ביה חיוב חטאת. והכא בבהמה שרי לכתחלה. וזה פשוט מאד:

ותימה מהתי"ט דסבר וקיבל זה מפי' הר"מ ז"ל ולא חלי ולא מרגיש. ואם מפני שאמרו בגמ' נוטלו כשהיא עומדת. אדרבה הלשון מבואר כמו שכתבתי. וכדרך שצ"ל במניחו כשהיא מהלכת שפירושו שכבר מהלכת. כך נפרש עומדת וכמשמעו. וזה שהצריכוהו ליטלו ממנה לא משום שלא תנוח. אלא שלא תבוא לידי עקירה מתוך העמידה. ושמא ישכח ליטלו מעליה אחר העקירה. עד שלא תנוח עוד. וזה ברור ודוק:

ועד"ז י"ל גם לשון הרע"ב באומרו כשרוצה הבהמה לעמוד שאפילו נפרשהו קודם שתעמוד. מ"מ לא מפני חשש ההנחה אלא משום זריזות בעלמא. שבאופן זה אי אפשר לה לבוא לידי עקירה וק"ל. אכן באמת גם עליו ז"ל יש מקום ללון למה שינה לשון התלמוד הבריר כדפרישית:

והא דמפרש הרע"ב דאי שביק לה כו' נמצא מחמר כו'. אע"ג דבלא"ה אדם מצווה על שביתת בהמתו. אפי' לא קעביד איהו מידי. צריך לומר דקמ"ל איסורא אף בבהמת גוי. דמ"מ משום מחמר איכא. ולפ"ז שלא בדקדוק תפס לשון מחמר אחר בהמתו דלאו דווקא:

משנה לחם

בלח"ש סוף הדבור איכא. נ"ב (ואתיא כמ"ש התי"ט רפ"ד דפסחים. וכך הוא עיקר ודאי).

משנה לחם

שם בסיום הדבור דווקא. **והוי** יודע. דלאו דמחמר. ודאי לא חמיר. מאיסור מעביר ד"א בר"ה. דבסקילה. ואינו בחי הנושא את עצמו. הוא הדין למחמר. זה פשוט לד"ה. וכ"מ רפ"ד דפסחים. **ואפילו** מה שבאדם פטור אבל אסור. בחמורו מותר לכתחלה. כדמסיק ר"פ הכא בשמעתין. **ונראה** דשוה איסור מחמר. למעביר. שחייב עליה בד"א בר"ה. והמוציא מרשות לרשות שאין בו שעור. גם במחמר הדין כך. **מיהו** קמיבעיא לי. אי בעי שעורא למשא. ורע"ב דכתב בהדיא אפילו טעונה כל דהו. **לא** ידענא מנליה הא. איברא מסתברא בהמה לא חמירא בהא. דבעינן שיעור למוציא. וכ"מ מסתימת התלמוד

והפוסקים. דשוו להדדי לגמרי. **א"נ** בהמה קילא בהא. דאינו מצווה עליה במשא כבד. וכיסו נמי זימנין דאית ביה כובד. כל דהו היכא שמעינן.

משנה ב

מתירין ואפילו היה קשר גמור אין בכך כלום. כיון דאוכלי בהמה הן. דכוותה תנן בהדיא לקמן שילהי פרקין. ומדבריהם למדנו שקושרין:

ואף למ"ד התם דלא שרי אלא בשל מצוה. הכא נמי מצוה היא להאכיל לבהמתו. ובזה א"צ למ"ש התי"ט. דבקשר המותר איירי. אלא בכל אופן הוי קשר מותר כמו בגמי:

משנה לחם

ס"פ בגמי. ועמ"ש בס"ד במו"ק סי' תרנ"א.

משנה לחם

לדקה צ"ע אם אפילו לדקה שבגסה. כגון עגל.

משנה ג

משנה לחם

אין אובסין כו' ואין ממרין כו' בשבת (דביה קאי) משום דהוי כעובדין דחול. **ש"מ** דבחול שרי. ולית בה משום צב"ח. וכן בסיפא.

משנה לחם

ומהלקטין לתרנגולים מכלל דבחול המראה בעופות נמי שריא. כמו שעושין לאווזות בארץ מערבין. ולית דחש ליה.

משנה ד

מחתכין את הדלועים. עמ"ש בתי"ט בשם הב"י דהיינו התלושין מאתמול. אבל מחוברין כיון דלא לקטן מבע"י אקצינהו ומודה ביה ר"ש עכ"ל.

ובאמת כך פירש"י (ביצה דכ"ד) אבל מ"מ לא מיחוור כולי האי לשטתיה דהרב"י דמיקל אפי' בב"ח שמתו. איכא מ"ד בגמרא בהדיא דמודה בהו ר"ש אפ"ה אזיל לקולא. וכן תפס בתי"ט שטתו כדלקמן. ולדבריהם צריך לדחוק מאד בפי' מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים. כמ"ש בתי"ט לקמן משם התו'. א"כ כל שכן בדלועין שאעפ"י שנתלשו בו ביום. מאי מוקצה איכא והלא ראוין היו לבהמה אף במחובר. וקיי"ל דמותר אפי' להעמיד בהמתו על המחובר:

וי"ל משום דמיירי באשוני דקשין הן. ואינן ראוין לבהמה שלמים. משו"ה במחובר לא חזו לבהמה כלל. כיון דאי אפשר לחתכן. ודאי אקצינהו בידים. ולא דמי לעופות דראויים לכוס חיין לכלבים ודוק:

אבל נ"ל עיקר דלאו משום דדחינהו בידים. מיתסרי מן המחובר. אלא משום גזרה שמא יתלוש. ועיין בתו' ריש ביצה (ד"ג ע"א) ד"ה פירות הנושרין:

משנה ה

מפירין נדרים. כתב הרע"ב דהפרת נדרים בין לצורך שבת בין שלא לצורך שרי. כיון שאינו יכול להפר אלא ביום שמעו. והכי איתא בגמרא:

וצריך לעיין דהא קיי"ל נשאלין על ההיקם. א"כ הדר הו"ל כנדרים דעלמא שאינן ניתרין שלא לצורך השבת. ומי נימא מסייעא לדעת קצת פוסקים הסוברים דאינו יכול לישאל על ההיקם אלא ביום שמעו. ויש לדחות דנדרי אשה ובת ודאי שאנו מנדרים דעלמא. כיון דלאו בדידהי תליא מילתא אלא באב ובעל. מי יימר דמיחרטי בהו למחר וליומא אוחרא. ואי לא האידנא דילמא הדרי בהו. ותו לא מזדקקי להו. משו"ה מכל מקום הוי לצורך ודאי:

מיהו הא קשיא לי אי איתא להא דפסק בש"ע (י"ד סרל"ד) דחכם מתיר אחר קיומו של בעל ואב. א"כ מאי שנא נדרי האשה והבת מכל שאר נדרים. (ובזה א"ל ג"כ שחששו שמא לא ירצו לילך לחכם להתירן. דמאי אכפת לן אי אינהי לא חיישי כדלא חיישינן בשאלת נדרים. ואע"ג דבאשה איכא למימר דחיישינן דמפקה דאומר אי איפשי באשה נדרנית נדרים שיש בהם עינוי נפש. מ"מ בבת מאי איכא למימר. וא"ה בכל אדם נמי נימא הכי ודוק) כיון דמ"מ אית להו התרה. ומכאן תשובה גם למה שחילק שם בהגה בין קיים להחריש. גם לא ידעתי מהו ההפרש. על כן נ"ל עיקר כדעת הסוברים דאין חכם יכול להתיר אחר הקיום. והכי משמע בגמ' פ' כירה (דמו"ב):

לידע אם יש בגיגית פותח טפח. פי' הרע"ב שביל קטן היה כו' אלא שגיגית מונחת ע"ג. נראה שחסרה מלשונו מלת סדוקה כדי שיתכן פירושו בנמשך וכצ"ל גיגית סדוקה כמ"ש בגמרא ובכן יבוא המשך לשונו על נכון.

וזה הסדק לפי שיטת הרע"ב פשוט שהוא היה על פני כל הגיגית מראשה לסופה. ומעתה אפי' היה בכל אחד משני צדי הסדק רוחב טפח. אין הטומאה באה מתחת זה לתחת זה. מאחר שהבתים חלוקים זה מזה. על כן לא ידעתי כוונת התי"ט במה שכתב וצ"ל שבשני צדי הסדק כו'. שזה ודאי אינו מהצורך לומר כן. ואם נתכוין לצדי הסדק לארכו. אין לשונו מכוון שא"כ כך הי"ל לומר וצ"ל שהיתה סדוקה כולה:

ואמנם גם שיטת הרע"ב תמוהה בעיני מאד. שלפי' איני יודע מה ענין פותח טפח לכאן. שאפילו אין כאן פותח טפח. אין הטומאה עוברת את הסדק אפילו אינו אלא כל שהוא. דקיימא לן אין לבוד בהלכות טומאה. אלא כל ב' בתים החלוקים ונפרדים זה מזה אפי'

משהו. אין טומאה יוצאה מזה לזה. ומשנה ערוכה היא בפי"א דטהרות [צ"ל בפ' י"א משנה ב' דאהלות] גבי אכסדרה. ואפלו גבי בית שנסדק לא פליגי ב"ש אלא כשטומאה בפנים דסופה לצאת. ואפ"ה לב"ה סגי בחוט המשקונת וקיי"ל הכי (אולי אליבא דר"י דהתם קאמר והא יחידאה הוא). ע"כ אין מקום לפירושו של הרע"ב כאן. שאם כדבריו לא היו צריכין לידע אם יש בו פותח טפח זה פשוט. ולא ידעתי מהיכן למד לומר כן ולא מצאתי לו חבר בדבר זה:

ואולם פי' הר"מ ז"ל נראה עיקר והוא הוא מ"ש התו' בשם ר"ח אע"פ שיש שינוי ביניהן במלות. המכוון אחד הוא דוק ותשכח:

איברא שגם פירש"י יש מקום אתי ליישבו בס"ד אע"פ שהתו' ורש"י ז"ל עצמו נתקשו בו משום דאין חילוק בין יש בארובה פותח לאין בה פותח טפח. שבשניהן שנינו בשוה הטומאה בבית כנגד ארובה טהור. הטומא' כנגד ארובה כנגד הבית טהור ע"ש. ואי משום הא לא קשיא ואכתי איכא לאוקמי לפירש"י שפיר משום דהא דיש בארובה פותח טפח ואין בה שוין. היינו לענין כלים שלמטה בבית. ושכנגד אוירה של ארובה מתחתיה. אבל לענין העומדים מלמעלה על האויר של ארובה. פשיטא דיש חילוק בין אם יש בה פותח טפח אם לאו. שכשיש בארובה פותח טפח. ודאי הכלים שעליה וכן אדם העובר ומאהיל עליה טמאין. בין שהטומאה כנגד ארובה. בין שהיא בבית שלא כנגד ארובה. כדתנן התם נתן רגלו מלמעלן עירב את הטומאה. ואם אין בה פותח טפח מיהת כשהטומאה שלא כנגד ארובה. מה שמאהיל עליה טהור. דאין הטומאה יוצאה בפחות מפותח טפח. (ואפילו כנגד ארובה נמי איכא לאשכוחי דמה שלמעלה טהור בשאין בה פותח טפח). וזה ברור מאד לענ"ד. ושפיר איתיה לפירש"י שהטומאה היא תחת הגיגית. ומת שלם היה ושלא תחת הסדק היה מונח ולא היה הסדק על פני כולה אלא כארובה היה עשוי. והיו צריכים לידע אם יש בסדק פותח טפח. מפני אדם וכלים שיאהילו עליה ודוק היטב. כי מן השמים זכו לי ליישב פי' רש"י שבודאי קבלה היה בידו מהקדמונים ז"ל. ונסתלקו תמיהות התוס' מכל וכל. ורצו ליכנס לדוחקים עצומים וסוף לא נתקיים בידיהם ז"ל פירש"י. ולא עלה בידינו פירוש המשניות דאהלות כהוגן לדבריהם עיין ותדע. ומעתה בעזה"י הכל מתוקן בריוח:

וקושרין עמ"ש בס"ד מ"ב דלעיל:

משנה לחם

בלח"ש ההפרש. אחר יום שמעו.

משנה לחם

ומדבריהם מתוך מעשיהם. כמו כלה הבית לכל דבריו.

משנה לחם

סליקא לה מסכת שבת